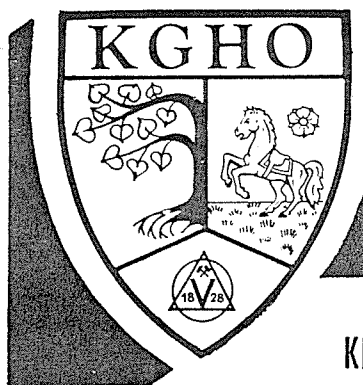

ZPRAVODAJ

Klub genealogů a heraldiků Ostrava při Domu kultury pracujících VŽSKG

OBSAH:

Vladimír Markl: Vznik a vývoj tovární značky V. Ž.	27
Jaroslava Honcová: Genealogie a sociologie	33
Vladimír Kejla: Willenbergerova výzdoba Paprockého Zrcadla	36
Karel Müller: K problematice znaku města Javorníku	38
Významné osobnosti ve světle matričních zápisů	40
Do Vaší knihovny	41
Dotazy	43
Jiří Hanáček: Příloha — Vešli do historie	

Zpravodaj vydává Klub genealogů a heraldiků Ostrava při DKP Vítkovic. Uzávěrka čísla 2 V. ročníku byla 4. 3. 1983. Za původnost a obsah článků ručí autoři. Veškeré články, dočasně příspěvky a jinou korespondenci zasílejte laskavě na adresu: KGHO, pošt. schr. 217, 729 17 Ostrava 1. Schváleno k tisku odborem kultury NVO pod čj. 75/81, ze dne 21. 11. 1981.

Fotografie na titulní straně: Willenbergerova výzdoba Paprockého Zrcadla (k článku V. Kejly).
Fotografie na zadní straně obálky: Protokol o předání V. Ž. novému nájemci Janu Jindřichu svob. pánu Geymüllerovi (k článku V. Markla).

Vznik a vývoj tovární značky V. Ž.

Vítkovice, železářny a strojířny Klementa Gottwalda. k. p., zkratku VŽKG, rytíře Vítka nebo prostý orámovaný nápis VÍTKOVICE můžeme vidět nejen na nejrůznějších místech města Ostravy, ale i mimo ní, prakticky v celé republice. Tyto značky jsou vizitkou kvality práce a propagují ji téměř v celém světě. Mnczí z nás si kladou otázku, jaká byla vlastně cesta železáren od jejich zrodu až po dnešní stav a jak to, že se vyskytuje v propagačních materiálech tolik rozličných pojmenování. Na všechny tyto otázky se budeme snažit dát odpověď. Budeme se zabývat pečeti, razítky, emblémy a značkami, které ve svém období reprezentovaly nejen majitele, ale především vlastní podnik. K vysvětlení těchto pojmů si přibereme Ottův slovník naučný a zde se dočteme, že:

„Pečeť... je otisk určitého charakteristického obrazu do měkké látky určitého tvaru, jež bývá připevněn k písemnostem, nebo jiným předmětům za účelem bezpečného nošení, nebo označení jejich majetníka...“¹⁾

„Razítka... jsou nástroje, opatřené vypuklými, nebo vyrytými obrysy značek, písmen, obrazův a t. d., jež barvou byly opatřeny, otisknou se na plochy, nebo vtiskují se do hmot měkkých...“²⁾

„Emblém... odznak svérázný, naznačující povolání...“³⁾

„Značka... jest prostředkem skutečného a rychlého porozumění se a že vyvolává v nás představu dotýčné věci, děje se psychickým mechanismem vybavování představ podle skutečnosti...“⁴⁾

V cestě za poznáním nám budou nápomocny archivní dokumenty, propagační brožury a tiskopisy, v neposlední řadě pak obchodní tiskopisy s hlavičkou. Průvodním textem budou poznatky z dějin železáren, i když velmi kusé, ale pro naši potřebu dostačující.

Přestože o vzniku a vývoji podniku bylo napsáno několik knih a statí, nevyhneme se ani my opakování některých již známých faktů. Začneme trochu netypicky a to ve Frýdlantě, v tamních arcibiskupských železárnách. Rokem 1826 vypršela nájemní smlouva tamního podniku mezi hutnickou rodinou Homoláčů a arcibiskupstvím. Výnosy z hutí stále klesaly a tak arcibiskup i kapitula začali vážně uvažovat o opětném převzetí majetku do vlastní péče. Tento krok nebyl zoufalým pokusem o zvrát situace, ale byl veden dobrozdáním profesorů vídeňské polytechniky F. X. Riepla a Schmiedta o schopnosti frýdlantského závodu zahájit znovu cestu vzestupu. První z uvedených odborníků prováděl soustavný, dalo by se i nadneseně říci, geologický průzkum lukvaldského panství od r. 1820 už jako horní rada olomouckého arcibiskupství (profesorem ve Vídni byl i nadále) a výsledek předčil všechna očekávání. Snad zde se zrodil jeho nápad vybudovat železnici z Vídně přes Ostravu směrem na dnešní Polsko, do Bochně. Zásoby nerostných surovin, levná pracovní síla, Cortiho objev pudlovací pece, to vše hrálo Rieplovi do rukou. Výslednicí těchto snad měl být nový závod, který by využil materiálů z frýdlantských hutí k realizaci smělých plánů. Shodou okolností vstupují do hry dva muži, jejichž zájmy v oblasti podnikání jsou si velmi podobné. Prvním byl arcibiskupův hořmistr hrabě Troyer, druhým bankéř S. M. Rothschild, jemuž jeho londýnský bratr Nathan

toporučil profesorův záměr k pozornosti. Sám totiž propásl v Anglii svou příležitost a na vlastní kůži zažil to, čemu se říká chybný krok.

F. X. Riepl získal pro svou myšlenku hr. Troyera a dalšího odborníka, nového ředitele frýdlantského podniku Fr. Kleinpetera. Před všemi zúčastněnými vyvstal problém vyřešit několik otázek a to: — kde bude stát nový závod — kdo bude investorem — kdo bude dodavatelem uhlí.

K úspěšnému vyřešení prvního problému bylo nutno určit místo, které by bylo nedaleko Frýdlantu a mělo s ním kvalitní spojení. Pozemek se musel nalézat poblíž surovinové základny a u vody. Otázka investora se zdála poměrně jasnou, ale čáru přes rozpočet provedli kapitulní otcové, kteří se obávali nezdaru v podnikání. Zbýval tedy druhý kandidát, a to samotný arcibiskup Rudolf, bratr císaře Františka I. Po dlouhých jednáních se podařilo hořmistrovi přesvědčit církevního hodnostáře, aby zamýšlený provoz financoval ze svých prostředků jako soukromý majetek. Třetí otázka byla vyřešena nejdříve — uhlí dodá ze svých důlních podniků hr. Wilczek a to do té doby, než se využijí otvíraná důlní pole na Jaklovci. K řešení zbývá problém č. 1, kde začít stavět. Všechny podmínky splňovala ves Vítkovice.

Píše se 9. prosinec 1828, když odesílá hr. Troyer listinu adresovanou F. X. Rieplovi a řediteli železáren Kleinpeterovi, jíž pověřuje oba vybudováním pudlovny podle nejnovějších poznatků vědy a techniky. Otevírá se kniha dějin VŽSKG, jejíž první kapitola má název —

Rudolfova huť

V praxi se uvažovalo o tom, že nová pudlovna bude rafinovat pouze železo z pecí ve Frýdlantě a Čeladné. Pro různé technické překážky navrhli stavitelé nového podniku, aby byly železářny pronajaty pudlovně na dobu 12 let za pevně stanovené roční nájemné. Sám Kleinpeter v lednu 1829 zjišťuje, že starý návrh je chybný a mění původní plány. Tím definitivně padají představy o sdružení Frýdlant — Vítkovice. Dalším problémem je naprostý nedostatek finančních prostředků. Posudme sami. Původní částka, se kterou se počítalo na výstavbu pudlovny, měla činit 120 000 zl. k. m. Od ní je třeba odečíst 50 000 zl. na výstavbu válcovny, 2 800 zl. na vrtárnu, vodní náhon byl projektován za 5 400 zl., nákup pozemků činil 6 000 zl., obytný dům pro úřednictvo 3 800 zl., skladiště na suroviny 4 600 zl., budova skladu 3 000 zl., celkem 75 600 zl. k. m. Zbývá tedy 44 400 zl. od nichž je nutno odečíst 12 000 zl. provozního nákladu, takže zůstatková suma na výstavbu vysoké pece představuje 32 000 zl. Podle Kleinpetera dost, v praxi málo. Hledání půjčky pro nemocného a zadluženého arcibiskupa je velmi obtížné. Zda opět zasahuje hr. Troyer, po jednáních s císařem Františkem I. získává z Rudolfova dědictví po Leopoldu II. 60 000 zl. Dluhy církevního hodnostáře tím dostupují 304 000 zl. a to je částka představující takměř trojnásobek původní investice. Bylo velmi pracné přesvědčit arcibiskupa o tom, že železářny vynesou za několik let tolik, že se dluhy nejen splatí, ale

Obr. č. 1

že zisk bude neustále stoupat. Jednání byla nakonec úspěšná. Hofmistr získal dalšími transakcemi zbývající kapitál a tak se mohlo konečně přikročit k realizaci projektu.⁵⁾ V dubnu r. 1829 započaly zahajovací práce a 16. září 1830 je pudlovna slavnostně vysvěcena. V tomto období došlo ještě k přepracování plánu výstavby, kdy bylo využito poznatků z Rieplovy cesty do Anglie, kam ho vyslal Salomon Mayer Rothschild v doprovodu svého tajemníka Werthaima⁶⁾ (tento poznatek je velmi důležitý pro další vývoj železáren) a jež měly za následek zvýšení investičního kapitálu na úhrnnou sumu 278 667 zl. k. m. a předpoklad zvýšení produkce na 2,5 násobek. Na částečném pokrytí rozdílové sumy se podílel arcibiskup svým osobním kapitálem 58 667 zl. a bankéř Rotschild 20 000 zl.⁷⁾ Na dodávkách zařízení se podílela firma Stricher z Hlívnic a železářny v Ludvíkově; současně se otvírají doly na Hlučínsku, u Petřkovic, Ludgeřovic a Koblou, rudné doly na Frýdecku, Novojičínsku a v Beskydech.⁸⁾ Není účelem této stati vyjmenovávat majetek železáren a tak se vrátíme zpět k původnímu tématu.

V této době probíhá čilý obchodní ruch a je nutno vést bohatou korespondenci mezi zúčastněnými stranami. Do tohoto období snad spadají první pečeti, i když jejich existenci máme podepřeno listinným materiálem z pozdější doby. Jako vůbec první bychom zařadili ukázkou reprodukovanou jako obr. č. 1. Je to oválná pečeť o šířce 46 mm a výšce 36 mm. Legenda je následujícího znění: Siegel des Rudolph's Hütte bei M. Ostrau. Uprostřed pečetního pole jsou umístěny atributy hornictví, zkřížené kladívko a mlátek. Najdeme je, i když v menším provedení, před slovem Siegel a za slovem Hütte. Pod slovy M. Ostrau je ozdobná, třikrát do oblouku lomená linka. Celkově je pečeť poměrně setřelá a na některých místech téměř nečitelná. Typář je otištěn do červeného pečetního vosku⁹⁾.

Druhou pečetí, která se vztahuje k letům 1830–1831 je, podle mého soudu, další oválná pečeť o šířce 32 mm a výšce 27 mm, vnější oblouk pečeti je plný o síle 1,5 mm. Materiálem, do kterého je typář přitisknut, je opět červený pečetní vosk. V pečetním poli čteme následující majuskulní text:

RUDOLPH'S HÜTTEN
AMT
ZU WITTKOWITZ
NÄCHST
MÄHRISCH OSTRAU

Typář je uchován ve SPA VŽSKG ve sbírce typářů, není zvlášť veden pod ev. č. Samotná pečeť je připojena k dalším pečetím na listině z 9. 4. 1836. (Viz obr. č. 2)¹⁰⁾

Mnozí z čtenářů si jistě kladou otázku, proč jsme doposud nepopsali sekret majitele huti. Důvod je prostý, k námí probíraným listinám, majícím jakýkoliv vztah k dějinám V. Ž., nebyl připojen. Abychom čtenáři nezůstali nic dlužni, popíšeme alespoň arcibiskupův znak. Rudolf Jan, arcibiskup rakouský, měl znak shodný s dalšími arcibiskupy; všichni byli královskými princí pěti zemí. První pole čtvercového štítu bylo znakem Uher (osm stříbrno-červených pruhů a stříbrný patriarchální kříž na zeleném trojhří v červeném poli), ve druhém, červeném poli byl stříbrný český lev, třetí pole představovalo království lombardsko-benátské (modrý had, požírající červené dítě ve stříbrném poli a zlatý okřídlený lev svatého Marka v modrém poli, znaky Milána a Benátek), další pole bylo modré s červeným břevnem, nad ním černý havran a pod ním tři zlaté korunky (království haličské) a poslední pole představovalo království vládiměřské, totiž v modrém poli dvě červeno-stříbrné šachovaná břevna. Uprostřed byl štítek s erbem dynastie, ve zlatém poli červený, modře korunovaný lev (Habsburk), v červeném poli stříbrné břevno (Rakousko) a ve zlatém poli na červeném kosmém pruhu tři stříbrní orlíci (Lotrinsko).¹¹⁾ Opustíme na chvíli heraldiku a vrátíme se k dějinám.

Železářny se začínají ekonomicky rozmáhat a pomalu se blíží k předpokládaným výsledkům, prokazují tak svou životaschopnost. Zdá se, že původní obavy o návratnost investic byly liché, ale i tento názor se ukázal v brzké době značně pochybený. Dne 24. 7. 1831 umírá arcibiskup Rudolf a jeho smrtí končí první kapitola vývoje Vítkovických železáren. Následující intermezzo v dějinách podniku bychom mohli nazvat:

Obr. č. 2

Rudolfova huť majetkem císařského domu.

Po smrti původního majitele, který jak víme, byl členem panovnického rodu a který použil „rodinných“ peněz k investičním akcím směřujícím k dostavbě a progresivnímu rozvoji dřívější pudlovy, přechází veškerá práva a povinnosti z držby zadlužené nemovitosti na císařský dům. Správce pozůstalosti arcibiskupa Rudolfa, habsburský arcivévoda Josef Rainer, zastavil s okamžitou platností přisun investic. Žádný ze členů vládnoucího rodu nehodlá pokračovat ve velkém a navíc pro ně nejistém druhu podnikání; začíná se uvažovat o prodeji nemovitostí některému z vážných zájemců. F. X. Riepl byl požádán, aby provedl odhad veškerého majetku, je-li konečný soud zde předkládáme:

— zařízení závodu představuje podle odhadu:	256 000,00 zl.
— polotovary a suroviny uložené ve skladech:	41 878,56 zl.
— ostatní	9 000,00 zl.
— celkem	306 878,56 zl.

Byl to zřejmě opět Riepl, který upozornil na výhodnost koupě barona Rothschilda, který tou dobou byl pevně rozhodnut požádat císaře o privilegium na stavbu železnice. I zde byl jeden háček. Osoby izraelitského vyznání nesměly do té doby nabývat v hranicích císařství nemovitý majetek. Baron se proto rozhodl požádat knížete Metternicha, dříve než podá žádost o koupi železáren, aby se tento přimluvil u císaře o povolení vyjímky z platného nařízení a zároveň, aby byl Rothschildovi nápomocen při získání hutě a ostatních nemovitostí k ní náležejících. Osud ani tentokrát nebyl bankéři příznivě nakloněn. Příčiny, které oddálily císařovo kladné rozhodnutí, byly celkem tři; při povrchním zkoumání se zdají být dokonce naprosto nesouvisející se snahou všech zainteresovaných. V první řadě to byla cholera proniknuvší za hradby Vídně; dvůr se přemístil do Schönbrunnu a Rothschildova suplika zůstala na dlouho zapomenuta v některé přihrádce. Za druhé — do hry vstupuje olomoucká kapitula a nový arcibiskup Chotek. Kapitulní otcové v čele s arcibiskupem si lehce spočítali, že koupí Rudolfovy huti jsou ohroženy jejich zájmy ve Frýdlantě a Čeladné. Vstupují tedy do hry jako další vážní uchazeči o majetek ve Vítkovicích. Jejich žádost císaři je formulována velmi opatrně a jako hlavní důvod se udává možnost ztráty mnoha pracovních příležitostí pro domorodé obyvatelstvo. O třetím důvodu se zmíníme později. I když byl zřejmě rozhodující.

Rothschild nabídl císaři naoko velmi výhodnou smlouvu. Rudolfova huť mu měla být pronajata na 19 let (od 1. 12. 1831 do 30. 11. 1850) s tím, že provozovatel bude dbát na rozšíření provozu, řádný výtěžek a vybavení huti nejmodernější technikou. Základní pacht byl by stanoven na 10 000 zl. k. m. a pokud by prosperita podniku byla vyšší, měl nájem stoupat podle zisku až na 15 000 zl. k. m. ročně. Už z toho vyplývá, že Rothschild si chtěl vybudovat takovou pozici, aby huť přešla nakonec do jeho přímé držby.

Arcibiskupovi se zdála kupní cena, jež dosáhla až 320 000 zl. k. m., příliš velikou a zdálo by se, že jej staví do role předem poraženého. Ale jako „deus ex machina“ se na válečném poli hospodářské strategie objevuje důvod třetí, totiž obava arcivévodů Karla a Antonína z možné konkurence Rothschildovy pro jejich závody v Ustroni a Bašce. A byli to zřejmě oni, kteří vi-

děli menší nebezpečí v kapitule a vedli císaře ke konečnému rozhodnutí.

Jak jsme se již zmínili, správcem Rudolfovy pozůstalosti byl arcivévoda Josef Rainer, na korespondenci císařského domu je však přitíštěn vždy sekret císaře Františka I. Na naší ukázce je přitíštěn pod papírem, je kulatý o $\varnothing$ 73 mm a představuje střední říšský znak. Sekret sám je zřejmě vlivem dřívějšího uložení v neodpovídajících podmínkách špatně čitelný, hlavně ve své dolní části. (Viz obr. č. 3)¹²⁾ V pečetním poli, chráněném lístky, je mimo již uvedeného znaku majuskulní legenda: FRANCISCUS I. AUST. IMP. HUNG. BOH. LOM. ET. VEN. GAL. ET. LOD. REX. STYR. SIL. M. P. TRANS M. MOR. COM. HABS. ET TYR. Abychom avizovaný nedostatek alespoň částečně kompenzovali, popíšeme zmíněný znak podrobněji. Černý, dvouhlavý orl, korunovaný královskými korunami, třímající v pravém pařátu meč a žezlo, v levém pak říšské jablko. Na hrudi je umístěn rodový znak (byl již popsán jako srdeční štítek u arcibiskupa Rudolfa), kolem štítu je položen řád zlatého rouna. Nad říšským orlem se vznáší císařská koruna, z níž splývají dvě modré stuhy. Kolem řádu je na perutích položeno 11 znaků zemí, patřících pod císařovu správu, znaky mají položeny nad štíty koruny, odpovídající významu a postavení té které země. Pro doplnění si zopakujeme celou titulaturu, náležející ke střednímu znaku. My . . . z Boží milosti, toho jména . . . , císař Rakouský, král Uherský a Český, král Lombardský a Benátský, Dalmatský, Chorvatský, Slavonský, Haličský, Vladiměřský a Illyrský, arcivévoda Rakouský, vévoda Lotrinský, Salcburský, Štýrský, Korutanský, Kraňský, Horno a Dolnoslezský, velkokníže sedmihradský, markrabě Moravský, okněžněný hrabě Habsburský a Tyrolský. A tento panovník ověřený uvedenými tituly a hodnostmi na radu již zmíněných příslušníků svého rodu prodává železářny olomoucké kapitule za sumu 306 678 zl. k. m., splatných do padesáti let. Arcibiskup Chotek s povzdechem konstatuje, že kupuje pouze projekty, přání a naděje. Nový závod je zařazen pod přímou správu Frýdlanských železáren, tím se otevírá třetí vývojová kapitola podniku.

Knížecí arcibiskupské železářny Vítkovice

Toto období je sfragisticky poněkud bohatější než předešlé. Začneme sekretem arcibiskupa Chotka.¹³⁾ Pečeť má oválný tvar o šířce 28 mm a výšce 30 mm, její pečetní pole pak obsahuje následující znak: z knížecí koruny splývá plášť podchycený šňůrami, je podšit hermelínem. Na plášti položen čtverceny štít, jehož dvě pole jsou zlatá s černým dvouhlavým orlem zlatě korunovaným, další dvě pole jsou modrá se zlatým medvědem. Srdeční štítek je původním znakem Chotků z Chotkova do r. 1745, totiž stříbrný korbel v červeném poli se stříbrnou čtvrtí.¹⁴⁾ Nad štítem patriarchální kříž, vpravo berla a mitra, vlevo knížecí koruna a meč. Nad křížem se vznáší klobouk s deseti třapci z obou stran. (Viz obr. č. 4). Další pečeť, která by nás mohla zajímat, byla používána správou hukvaldského panství, na jehož teritoriu železářny ležely. Pečeť velkostatku je oválná, přitíštěná pod papírem, její šířka je 35 mm a výška 30 mm, v pečetním poli ohraničená perlovcem, z knížecí koruny splývá plášť podšitý hermelínem a podchycený šňůrami, na něm položen štít. Nad ním patriarchální kříž a nad křížem se vznáší klobouk s deseti třapci z obou stran, nad knížecí korunou se nachází legenda

psaná majuskulí: „HERSCHAFT HOCHWALD“.¹⁵⁾ Pečeť je ve spodní části naprosto setřelá, takže tentokrát upustíme od popisu znaku ve štítu. Celá situace je naprosto patrná z obrázku č. 5. Tuto dvojici pak vhodně doplňuje další sekret, kulatá pečeť o Ø 38 mm, ohraničená perlovcem. V pečetním poli jsou tři štíty, pravý je erb říše římské — dvouhlavý orl s nymby kolem hlavy, nesoucí na hrudi iniciálu císaře Ferdinanda II., na štítu je koruna říše římské. Prostřední štít má svatováclavskou orlici a nad ní vyniká postava sv. Václava s knížecí korunou, pláštěm a žezlem. Levý štít je vlastně znakem arciknížectví rakouského (v červeném poli stříbrné břevno) s hodnotně odpovídající korunou. To vše položeno na stylizovaném štítě (podle šrafování by měl být červený). Popsaný štít je uložen na symbolickém zobrazení chrámu s věžičkami a dvěma ditrichštejnskými noži.¹⁶⁾ Legendu tvoří nápis v majuskule:

SIGIL : MIN : FIDEI : CAPITVLI : METROPOLI : ECCLES : OLOMOUC : 1812. Vosk, do kterého je typář otláčen, je barvy černé. (Viz obr. č. 6)¹⁷⁾ Popsaný znak je možno vidět např. na kostele ve Staré Bělé. Poslední ukázkou je nápis na katastrální mapě Rudolfovy huti z roku 1833. Poprvé zde čteme firemní označení:

Fürst Erzbischöfliches Eisenwerk
Witkowitz

(Viz obr. č. 7). Výška textu je 42 mm, šířka 185 mm.¹⁸⁾

Několika řádky se vrátíme k vývoji železáren. Abv bylo možno dostat výrobu do vyšších obrátek, bylo nutno získat finanční prostředky k dokončení stavby. Investice byly malé a podle toho vypadal i výnos. V té době dozrává situace vhodná k vybudování železnice z Vídně do dnešního Polska. Myšlenky se znovu chápé S. M. Rothschild. V r. 1834 předkládá memorandum císaři finančník Jindřich Sichrowski, samozřejmě na popud bankéře. Císař po krátkém váhání návrh přijal. Bankovní dům by sice mohl stavbu vést sám, ale po zralém uvážení se jeví jako nejschůdnější cesta vytvoření akciové společnosti, která by stavbu železnice řídila. Akcie zakoupili Rothschildovi konkurenti, bankéři Biedermann, Sina, Eskeles a Geymüller. Aby byl císař i nadále příznivě nakloněn stavbě, měla nést železnice název „Severní dráha Ferdinandova“. Pro zdárný průběh budoucího díla a menší investiční náročnost bylo nutno nalézt v blízkosti zamýšlené trati továrnu, která by zásobila železnici finálními výrobky, v první řadě kolejnicemi. Pro tyto účely byly pro Rothschilda nejvhodnější železářny ve Vítkovicích. Využil špatné finanční situace podniku a vyslal jako možného pachtýře jednoho ze svých společníků, barona Geymüllera, aby jednal s arcibiskupem a kapitulou o pronájmu. Podmínky, za kterých se měl pacht uskutečnit, nebyly vůbec ideální, dalo by se říci, že daleko horší, než před několika léty nabízel Rothschild císařskému domu. Souběžně s jednáním rozšířil Riepl zprávu, že bankéř útočí na podstatu Frýdantských železáren a zděšení mezi kapitálními otci vyvolalo své. Snad ani hrabě Troyer netušil za tím vším Rothschildův úskok. Za dané situace se jeví jako nejlepší řešení pronájem huti Geymüllerovi.¹⁹⁾ Dne 22. 5. 1835 vešla v platnost nájemní smlouva, již se pronajímaři olomouckým arcibiskupem Ferdinandem Mariou Chotkem a olomouckou kapitulou svob. pánu Janu Jindřichu Geymüllerovi Vítkovické železářny, zvané Rudolfova huť, se všemi příslušnými bu-

šovami, pozemky, doly a právy do konce roku 1880. Zde by nás mohly zajímat dva otisky pečetidel do černého vosku a to arcibiskupa Chotka a barona Geymüllera. Obě pečeti jsou natolik poškozeny, že i při nejlepší vůli jsme schopni čtenáři předložit pro jeho informaci pouze tvar a rozměry typářů. Arcibiskup — nepravidelný osmiúhelník o šířce 23 mm, výšce 20 mm a úhlopříčce 25,5 mm. Geymüller — obdélník se zaoblenými rohy o šíři 18 mm, výšce 15 mm.²⁰⁾ Opět na chvíli opustíme heraldiku a vrátíme se zpět k historii.

Již 21. 8. 1835 se tvoří společnost, zastoupená pány Geymüllerem, Rotschildem, Biedermannovými syny a Sichrowskim. Vzniká nový správní celek a jeho činnost se odráží v novém názvu Rudolfovy huti.

Vítkovické těžířstvo

Je zajímavé podívat se na podíly jednotlivých členů, se kterými vstupovali do nového podnikání:

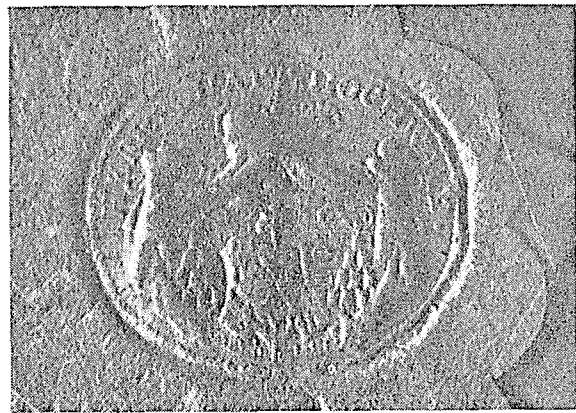
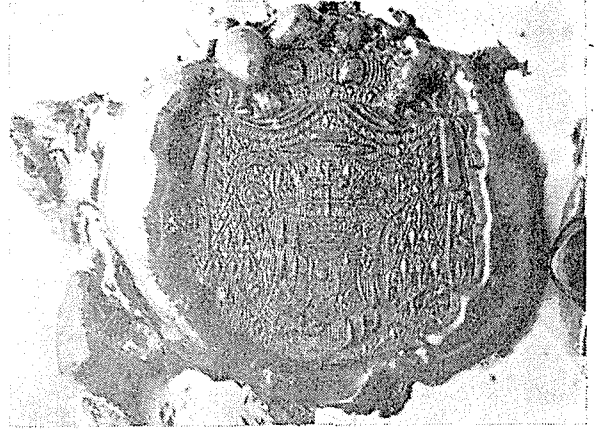
Samuel Mayer v. Rothschild	100 000 zl. k. m.
J. H. Geymüller	50 000 zl. k. m.
Biedermanovi synové	40 000 zl. k. m.
Heinrich Sichrowski	10 000 zl. k. m.

Základní kapitál tedy činí 200 000 zl. na pozvednutí provozu. V roce 1836 má Geymüller v úmyslu postoupit 5 % vloženého kapitálu Larischovi — Mönnichovi. Nakonec získává tento představitel dravého podnikání 2/5 baronova vloženého kapitálu.²¹⁾

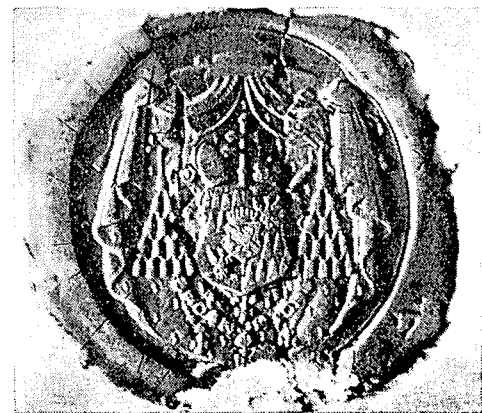
Pro nás bude zajímavá listina z 9. 4. 1836, která je vlastně přejímacím protokolem celého majetku, náležejícího k bývalé Rudolfově huti. Na tomto dokumentu vidíme 7 pečetí, které nejsou natolik důležité, aby byly uvedeny v obrazové příloze, ale bylo by zase škoda nepovědět o nich pár slov.

1. Franz Ott — vrchní správce panství Hukvaldy, oválná pečeť, v pečetním poli štít s rodovým znakem.
2. Franz Kleinpeter — ředitel, oválná pečeť ohraničená třemi plnými linkami, v pečetním poli legenda: Franz Kleinpeter, pod textem tři lístky, vyrůstající z jednoho stvolu.
3. Johann Michael Koržinek — doktor ve Vítkovicích, oválná pečeť, na její pravé straně na podstavci opracovaný kámen, na jeho čelní straně kotva, kolem ní ovínutý had, vše v perspektivě. Nad kamenem tři větve, po pravé straně kamene keř, po levé straně dva jehličnaté stromy, pod nimi lebka. Na podstavci sedící vpravo orientovaný pták. To vše na trávniku. Před stromy na trávniku plochý kámen, na něm iniciály A. F.
4. Philipp Ludwig — doktor ve Vítkovicích, pečeť táž jako výše popsaná.
5. Ludwig Klucki J. U. D. — svědek, osmihranná pečeť, v pečetním poli štít, v něm ozdobné písmeno L, v horní polovině štítu a po bocích a nad písmenem legenda QUI QUIT SUUM. Nad štítem rytířská koruna.
6. Johann Gross — komisař, oválná pečeť, ohraničená perlovcem, v pečetním poli ozdobná, navzájem propletená písmena J G.
7. Oválná pečeť s legendou: RUDOLPHS HÜTTEN AMT ZU WITTKOWITZ NÄCHST MÄHRISCH OSTRAU. Jako zajímavost je možno uvést, že je jako jediná ptištěna obráceně.

Obr. č. 3—10 >

*Fürst Erzbischöfliches Eisenwerk
Witkowitz
Rudolfschütte genannt - im Jahre 1823*

5 4
6 6
7 8
9 10

Všechny typáře výše popsaných pečeti byly přitištěny do červeného pečetního vosku.²²⁾

Další pečeť, kterou se budeme zabývat, je sekret přitištěný pod papírem; šířka je 37 mm a výška je 32 mm. Její pole je ohraničeno plnou linkou. Uvnitř pole z knížecí koruny splývá plášť podšitý hermelínem a podchycený šňůrami. Na něm položen štít, nad ním se vznášá klobouk s 10 třapci po každé straně. Nad tím vším čteme legendu: EISENWERKS DIREKTION.²³⁾ Znak na štítu je zcela setřelý, tudíž nečitelný. (Viz obr. č. 8) Známe ale i jiné otisky popsaného typáře a tak chybějící údaj doplníme. Štít je čtvrcený, se znakem olomouckého arcibiskupství, na něm položen štítek s osobním znakem arcibiskupa Chotka, popsaným už dříve.²⁴⁾

Následující ukázkou je oválná pečeť o šířce 37 mm a výšce 32 mm, ohraničená perlovcem. V pečetním poli z knížecí koruny splývá plášť podchycený dvěma šňůrami, na plášti podšitým hermelínem čtvrcený štít olomouckého arcibiskupství, na něm položen srdeční štítek s atributy hornictví, zkříženým kladívkem a mlátkem. Na pravém horním rohu štítu je položena mitra, na levém knížecí koruna, nad štítem patriarchální kříž. Nad ním klobouk s deseti třapci. Po obou stranách štítu legenda: OLMÜTZ : FÜRSTERBISCHÖFL : BERGGERICHTS SUBSTITUT. (Viz obr. č. 10).²⁵⁾

Víme, že v roce 1836 umírá arcibiskup Chotek a na jeho místo je dosazen arcibiskup kardinál Maximilián Josef ze Sommerau — Beckh. Ani u tohoto muže ne učiníme výjimku a na chvíli se pozastavíme u jeho sekretu a znaku. Oválná pečeť,²⁶⁾ v jejímž poli splývá z klobouku plášť podšitý hermelínem a podchycený šňůrami. Na plášti je položen čtvrcený štít (olomoucké arcibiskupství), na něm srdeční štítek s dvouocasým lvem a šikmým pruhem. Na srdečním štítku položena baronská korunka. Okolo štítu řádový řetěz. Nad štítem patriarchální kříž, vpravo berla a mitra, vlevo knížecí koruna a meč. Z klobouku pak spívá šňůra s patnácti třapci po každé straně štítu. (Viz obr. č. 9). Pokud bychom chtěli blasonovat rodový znak kardinálův, pak hlásíme: dvouocasý lev, dělený na deset stříbrných a červených pruhů se zlatou korunkou v modrém poli, k označení nerovnosti původu přidán červený šikmý pruh (hrabata pocházela od legitimovaného syna jednoho landkraběte hesenského), uzívaný v západoevropské heraldice často jako symbol nelegitimity.²⁷⁾

Ponechme na chvíli stranou pečeti a letmo se podíváme na další vývoj železáren. Díky finanční injekci se provoz začíná opět rozvíjet, plánovaných zisků však není dosaženo, nájemní společenství stojí před otázkou, jak dál? Akcionáři nejsou ochotni nadále investovat do podniku, kterého nejsou majiteli, navíc v letech 1839—1840 se obrátila státní politika proti železnicím. Výnos už nestačí krýt pachtovné.²⁸⁾ Tuto situaci řeší radikálně Geymüller a žádá arcibiskupa o umožnění koupě hutí. Dne 15. 3. 1840 žádá kardinál nejvyšší lenní soud o povolení prodeje železáren bankéři.²⁹⁾ Žádosti se vyhovuje a transakce se uskutečňuje ve dnech 26. a 27. 3. 1840,³⁰⁾ ale již 2. června téhož roku převádí Geymüller v důsledku hrozícího úpadku svůj majetek, včetně práv a povinností vyplývajících z této držby, na Ferdinanda Götzla.³¹⁾ Krátce na to bankovní dům Geymüllerův ohlásil úpadek. To je opět velká příležitost pro Rotschilda. Dnem 26. 7. 1841 kupuje Götzlův majetek, příslušející k bývalé Rudolfově huti.³²⁾ 24. srpna téhož roku, na základě dopisu správce Geymüllerovy konkursní podstaty, je bankéř vyloučen z Vítkovického těžištna. Za rok nato, 21. prosince 1842, je pro Rotschilda vystaven cí-

sařský dekret, kterým se tomuto muži dostává způsobilosti k těžbě kamenného uhlí na Moravě, ve Slezsku a Rakousku, včetně tuhy, grafitu a železné rudy.³³⁾ V následujícím roce, dne 8. dubna, je arcibiskupstvím olomouckým vyhotovena kupní smlouva a ratifikována v Paříži dne 18. 4. 1843. Pro zajímavost uvedeme pouze poslední část vzpomínané listiny, totiž ten její oddíl, kde jsou uvedeni signatáři.

8. 4. 1843 Olomouc

L. S. Maximilián Josef m. p.

Fürsterbischof

Leopold graf Lasanzki

S.M.k.k.Kämmerer Gub. Rat.

und Kreishauptmann als erbetener

Zeuge

Paříž 18. 4. 1843

L. S. Saimon M. Freyherr

von Rothschild

L. S. E. Schaumburg m. p.

als Zeuge

L. S. Cl. Sarffenberg m. p.

als Zeuge

34)

Ještě týž měsíc (30. 4. 1843) obdržel S. M. Rothschild hlavní stvrzenku o zaplacení 321 000 zl. k. m. od olomouckého arcibiskupství.³⁵⁾ Od této chvíle dostávají události rychlý spád. Dne 24. května 1843 je odstoupena konkursní podstata Geymüllerova ve prospěch Rotschilda, Biedermannových synů a Sichrowského.³⁶⁾ O necelé dva měsíce později, přesně 15. července, prodávají své podíly novému majiteli Biedermannovi synové a Sichrowski.³⁷⁾ Pouze o osm dní později uskutečňuje hrabě Larisch — Mönnich prodej své části z dřívě získaného Geymüllerova podílu Rotschildovi a ten se tak stává jediným majitelem komplexu, který byl projektován a budován téměř dvě desetiletí.³⁸⁾ To, čeho nedosáhl ani finančně silní jedinci, ani církev, ani těžištno, toho dosáhl podnikatel nového typu za pár měsíců, i když o uskutečnění celé akce usiloval dlouhá léta. K realizaci tohoto záměru bylo zapotřebí odstranit mnoho překážek, ty padly a nová koncepce podnikání, podpořená kapitálem, zvítězila. Uzavírá se jedna kapitola. Trvala pouze 15 let. Střídaly se v ní úspěchy a neúspěchy ruku v ruce s nadějemi a zklamáními, prohra s konečným vítězstvím. Definitivně končí období „sousedského podnikání“. Železářny jsou v podstatě dobudovány, nechybí ani kapitál. Otevírají se nové perspektivy, nové možnosti.

Foto: Hana Kunzová

Poznámky:

- 1) Ottův slovník naučný, sv. XIX, heslo Pečeť, s. 384—387.
- 2) Tamtéž, sv. XXI, heslo Razítko, s. 339.
- 3) Tamtéž, sv. VIII, heslo Emblém, s. 562.
- 4) Tamtéž, sv. XXVII, heslo Značka, s. 655.
- 5) Myška, M.: Založení a počátky Vítkovických železáren 1828—1880, Ostrava 1960, s. 36.
- 6) Tamtéž, s. 38.
- 7) Tamtéž, s. 39.
- 8) Matějček, J. — Vytiska, J.: Vítkovice, železářny a strojířny Klementa Gottwala, Praha 1978, s. 19.
- 9) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 16/1.
- 10) SOA Opava, pob. Olomouc, prac. Kroměříž, fond Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž (dále jen. ÚRAS), sign. EVd 90/II, kart. 1252.

- 11) Louda, J.: Moravská církevní heraldika, Znaky olomouckého biskupství a arcibiskupství, olomouckých biskupů a arcibiskupů, Olomouc 1977, poř. č. 37.
- 12) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 34/I.
- 13) Muzeum Kroměřížska, Sběrka typářů a pečetidel.
- 14) Louda, cit. dílo, poř. č. 38.
- 15) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 18/I.
- 16) Louda, cit. dílo, poř. č. 51.
- 17) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 7/I.
- 18) Tamtéž, list. 43/I.
- 19) Myška, cit. dílo, s. 47.
- 20) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 7/I.
- 21) Drapala, R.: 100 let Vítkovických železáren (český opis), Ostrava 1929. hlavní kapitola, s. 32 a 33, rkp. uložen ve SPA VŽSKG.
- 22) SOA Opava, pob. Olomouc, prac. Kroměříž, fond ÚRAS, sign. EVd 90/II, kart. 1252.
- 23) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 20/I.
- 24) AMO, Drapalova sbírka, kart. 27, desky 27, Živopis Leese Ludwig Ferdinand, list. z 9. 7. 1834.
- 25) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 34/I.
- 26) Tamtéž, list. 80/8.

- 27) Louda, cit. dílo, poř. č. 39.
- 28) Myška, cit. dílo, s. 54–55.
- 29) SPA VŽSKG, Korespondence, list. 10/I.
- 30) Tamtéž, list. 9/I.
- 31) Tamtéž, list. 12/I.
- 32) Tamtéž, list. 13/I.
- 33) Tamtéž, list. 30/I.
- 34) Tamtéž, list. 57/8.
- 35) Tamtéž, list. 52/8.
- 36) Tamtéž, list. 54/8.
- 37) Tamtéž, list. 56/8.
- 38) Tamtéž, list. 53/8.

Použité zkratky:

AMO — Archiv města Ostravy.
 SOA Opava — Státní oblastní archiv Opava.
 SPA VŽSKG — Sdružený podnikový archiv Vítkovic, železáren a strojůren Klementa Gottwalda.

JAROSLAVA HONCOVÁ

Genealogie a sociologie

Genealogie náleží tradičně do souboru pomocných věd historických. Jejich výsledků využívala historie zejména v politických dějinách a v biografických význačných osobností. Z ostatních pomocných věd historických genealogie měla a má úzké vazby s heraldikou při zpracovávání genealogie šlechtických rodů.

V posledních desetiletích je historické bádání do značné míry orientováno na zkoumání společenského vývoje 19. a 20. století a do popředí vystupují požadavky komplexního zkoumání historického vývoje více oborů z oblasti společenských věd i vzájemné propojování jejich metodických a technických přístupů. Dčchází k interdisciplinární spolupráci mezi historií, ekonomikou a sociologií.

Zvlášť byla teoreticky propracována součinnost sociologie a historie. Při tom přínos sociologie nespočívá jen v uplatnění některých sociologických metod a technik v historickém bádání, ale sociologie poskytuje historikovi též náměty a informace o charakteru sociálních jevů. Historie poskytuje sociologii v určité míře látku a fakta, která umožňují znalost konkrétního vývoje, a pomáhá korigovat a upřesňovat sociologické závěry.

Rozvoj genealogie občanských rodů, který se odráží i v početné genealogické členské základně české heraldické a genealogické společnosti i moravských genealogicko-heraldických klubů, otvírá i pro genealogii nové možnosti interdisciplinární spolupráce. Vyskytly se již náměty spolupráce se statistikou a demografií, neboť demografie by mohla vhodně využívat genealogické údaje pro své účely, zvláště pak při používání statistických metod, uvažuje se i o uplatnění výpočetní techniky v genealogickém bádání.

Existuje však též možnost interdisciplinární spolupráce mezi sociologií a genealogií na obdobných principech jako spolupráce mezi sociologií a historií? Zatím se o ní nikdo nepokusil, ačkoliv při zpracovávání některých sociologických témat se přímo nabízí.

Pokusím se ověřit tento předpoklad v oboru sociologie venkova, kde již existuje velmi úzké sepětí mezi

sociologií a historií a má již dobrou tradici. Zde by byl i prostor pro spolupráci s genealogií a možností využívání vzájemných poznatků.

Vždyť právě v československém zemědělství se od druhé světové války do současnosti událo více převratných změn ve výrobě i v životním způsobu nežli dříve za celá staletí. Stačí si jen uvědomit, že generace dnešních padesátníků a čtyřicátníků, která se bude ještě léta aktivně podílet na vytváření naší současnosti, zažila ještě v dětství a v mládí soukromé hospodaření.

V tomto historickém období se realizovala ve třech etapách II. pozemková reforma, spojená s osídlováním pohraničí a se zásadními změnami v sociální struktuře vesnice.

V březnu 1949 byla vydáním zákona o JZD zahájena nová epocha socialistické zemědělské velkovýroby, která opět znamenala složitý vývojový proces, charakterizovaný nejprve postupnou stabilizací JZD a jejich přechodem na vyšší typy, později slučováním (od roku 1960) a konečně procesem koncentrace, kooperace a specializace, který zasahuje až do současnosti.

Pro charakteristiku tohoto procesu uvedu základní údaj — velikost zemědělského závodu. Před započítáním kolektivizace r. 1949 byla průměrná velikost zemědělského závodu pouhých 5 ha. K roku 1959 byla kolektivizace ukončena. Tehdy existovalo v Československu 12 560 JZD o průměrné velikosti 381 ha zemědělské půdy.

Další vývoj slučování dokumentuje následující tabulka. Pozn.: Údaje v tabulce uvádějí stav vždy koncem roku:

Rok	1960	1965	1970	1975	1979
Počet JZD	10 816	6704	6270	2736	1747
Průměrná velikost 1 JZD v ha z. p.	453	637	675	1610	2530

Za těmito základními čísly se skrývá složitý proces výrobních, ekonomických, organizačních a společen-

ských změn. V souvislosti s industrializací zemědělské výroby se měnil počet i struktura pracovních sil v zemědělských podnicích. Došlo k absolutnímu poklesu pracovních sil, ke změnám v jejich věkové struktuře, kvalifikaci a profesiografické struktuře.

V souvislosti s koncentrací a kolektivizací docházelo k uvolňování zemědělské rodiny. Členové původních zemědělských rodin ve stále větším počtu odcházeli do měst, nebo zůstávali na vesnici a věnovali se nezemědělským povoláním. Vzrostla životní úroveň zemědělských a venkovských rodin, charakterizovaná především vybaveností jejich domácností. Tento proces je provázen rozpadem tzv. velké rodiny. I na venkov se šíří proměsto už charakteristické oddělené hospodaření generací, vzniká dvougenerační rodina, zahrnující rodiče a děti. Ve městě je oddělené hospodaření rodičů a rodiny dospělých dětí posíleno vesměs odděleným bydlením. Na venkově se častěji vyskytují případy bydlení starých rodičů ve společném domě s rodinou jednoho z dětí, ale výrazem rozpadu tradiční vícegenerační rodiny je oddělené hospodářství. V současné době jen 4,5 % hospodářských domácností je složeno ze dvou nebo více rodin (rodina dětí a manželský pár starých rodičů).

Rozvoj osobní i veřejné automobilové dopravy umožnil rychlé překlenutí vzdáleností mezi vesnicí a městem i mezi jednotlivými obcemi.

Rozvoj zemědělské výroby probíhal paralelně s postupnou kvalitativní přestavbou venkovského osídlení při zachování struktury osídlení, jejíž počátky náležejí rovněž do šedesátých let. Tehdy (r. 1962) byl poprvé vládním usnesením stanoven požadavek na výběr sídlišť, v nichž by měla být soustředěna výstavba bytů, občanské a technické vybavenosti. Na tyto zásady navazovala další vládní usnesení z roku 1967, v němž bylo uloženo krajským národním výborům vypracovat návrhy dlouhodobého vývoje osídlení, v jejichž intencích provedly později KNV výběr středisek místního významu (1972). V posledních dvaceti letech se projevil velký migrační úbytek ve velikostní skupině obcí do 2000 obyvatel ve prospěch větších míst. Protiváhou je rychlý rozvoj některých center osídlení a soustřeďování v nich ekonomických i společenských aktivit.

Ke studiu společenských proměn na české vesnici v období od II. světové války, kterými se zabývají sociologie venkova a dějiny zemědělství socialistické epochy, může svou hřívnou přispět též genealogie. Její údaje jsou cenné zejména pro zkoumání sociální struktury vesnice, struktury domácností a rodin, vybavenosti domácností, věkové struktury, mobility územní, sociální a profesní.

Pokud sociologie a historie provádějí analýzu jednotlivých jevů, je pro ně zkoumanou jednotkou obec či zemědělský podnik (JZD, státní statek, SZP — společný zemědělský podnik).

Genealogie může provádět ještě detailnější mikrosondy, neboť se zabývá rodinami a jejich členy. Genealogická zkoumání by umožnila prohloubení zkoumání jednotlivých společenských jevů.

Zvlášť významný by mohl být přínos genealogie při zkoumání mobility, kterou může statistika sice číselně podchytyt a to ve velkých číslech a k určitému datu, ale zjišťování jejích příčin a průběhu v čase vyžaduje náročné rozbory, při nichž se mohou genealogové významně uplatnit sledováním mobility na vzorcích vybraných rodin i zkoumáním vlivu rodinného prostředí na mobilitu.

Svá tvrzení bych chtěla ověřit na příkladu svého třígeneračního výzkumu, který jsem provedla v roce 1977 z podnětu prof. Dr. Františka Loma, DrSc. Profesor Lom uskutečnil v roce 1937 v Ústavu zemědělské ekonomiky při Vysoké škole zemědělské v Brně dotazníkovou akci v zadlužených zemědělských rodinách, které tehdy žádaly o oddlužení na základě tzv. zemědělského vyrovnání. Dotazníky měly shromáždit fakta o kritické situaci zadlužených rolníků.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit další osudy zemědělských rodin Lomova souboru v procesu socialistické přestavby vesnice, jejich současné sociální postavení a životní úroveň. Šlo tedy o generační výzkum, který zachycoval období 40 let a jehož objektem byli nejen původní zadlužení rolníci — pamětníci, ale v případě jejich úmrtí byly dotazovány jejich vdovy, děti, případně i sourozenci. Objektem výzkumu byla tedy původní zemědělská rodina, která žila ve třicátých letech na usedlosti jako celek, a její proměny za 40 let.

Lomův vzorek zahrnoval 87 rodin. Obrátila jsem se nejprve na příslušné místní národní výbory, aby mně sdělily současné adresy tehdejších hospodářů, případně jejich pozůstalých. Již v této fázi se snížil vzorek o 20 rodin (13 rodin buď zaniklo, nebo se odstěhovalo neznámo kam, 7 MNV neodpovědělo vůbec).

Poté jsem navázala již přímý kontakt pomocí dotazníků s původními pamětníky nebo jejich tehdejšími rodinnými příslušníky. Dotazníky obsahovaly retrospektivní část o původním zadlužení, o tom, jak se rodina vyrovnala se zadlužením, i další osudy jejích členů za války, v průběhu socialistické přestavby vesnice až do současnosti, dále otázky, týkající se současného povolání členů původní rodiny a životní úrovně rodiny respondenta. Do výzkumu se aktivně zapojilo 43 rodin původních rolníků v Čechách: z toho 10-kraj středočeský, 9-kraj jihočeský, 7-kraj západočeský, 15-kraj východočeský, 2-kraj jihomoravský, ale v Čechách (okr. Svitavy). Lomův vzorek nezahrnoval pohraniční, tehdy německé oblasti, proto není zastoupen kraj severočeský.

Mezi respondenty bylo 8 původních rolníků, 5 vdov po původních rolnících a 2 sourozenci, tedy pouze 15 představitelů nejstarší generace. Převažovala druhá generace — děti původních rolníků — 26 osob, výjimečně se vyskytli příslušníci třetí generace — 2 osoby. Všechny rodiny původních rolníků byly obdařeny dětmi. I když byly nejčtenější rodiny s počtem 1–3 děti, nebyly početnější rodiny žádnou vzácností. Bezdětné rodiny se v souboru nevyskytovaly.

Cetnost dětí v rodinách původních rolníků

Počet dětí	1	2	3	4	5	6	7	8
	7	11	10	6	4	3	2	1
Celkem 143								

Zadlužení poznamenalo i životní osudy dětí původních zadlužených rolníků, jejichž nejnížší věková hranice byla v době mého šetření 40 let. Ze 143 dospělých příslušníků II. generace byl pouze jediný vysokoškolák — fyzik, 4 technické a administrativní pracovní síly v nezemědělské pracovní sféře. Z těch, kteří zůstali v zemědělství, získali někteří muži nižší zemědělské vzdělání — dvouletá rolnická škola nebo zimní zemědělská škola. Přesto se dva z nich uplatnili jako předsedové JZD a 1 jako vedoucí farmy. Ostatní muži pracují pře-

vážně buď jako traktoristé, nebo v živočišné výrobě jako krmiči, nebo manuálně v přidružené výrobě, ženy manuálně v rostlinné a živočišné výrobě.

Ostatní, kteří ze zemědělství odešli, se stali až na uvedené výjimky továrními dělníky nebo řemeslníky.

Velmi zajímavá je sociální mobilita v zemědělství, ať už profesní či geografická, která je vskutku značná. Ze sledovaných 43 rodin z předmnichovské republiky bylo 7 rodin s jediným potomkem, který jen ve třech případech pracuje v zemědělství. Četnější je skupina, ve které více příslušníků II. generace z početnější rodiny pracuje v zemědělství — z 9 původních rodin. Mezi nimi jsou ovšem často velmi početné rodiny, např. v zemědělství pracují dva ze čtyř sourozenců, nebo tři z osmi a to zdaleka ne všichni pracují v zemědělství ve svém rodišti (geografická mobilita).

Ještě početnější je skupina 12 původních rodin, z nichž pracuje v druhé generaci jen jeden člen v zemědělství a ani zde se vždy neváží na původní lokalitu. Ve dvou případech pracuje v zemědělství dokonce jediný ze sedmi sourozenců.

A bohužel nejpočetnější je skupina, kde nepracuje v druhé generaci již nikdo v zemědělství a u kterých je velmi často spojena mobilita profesní s geografickou mobilitou.

Velmi smutné jsou případy např. 6 dětí a nikdo z nich nepracuje v zemědělství, nebo 5 synů a žádný z nich nepracuje v zemědělství. Právě tato skupina čítá 19 rodin, tj. 44,1 % rodin sledovaného souboru.

Odchod populačních přebytků z venkova do měst a průmyslových center je historický. Můžeme jej sledovat již v 18. a 19. století, ale právě v této generaci nabyl na intenzitě. Ve značném počtu případů došlo ve sledovaném souboru dokonce k likvidaci celých zemědělských rodin, i když tento proces ovlivnilo v daném souboru též zadlužení původních rodin. V další třetí, dnes již dospělá generaci tento proces pokračuje, i když s menší intenzitou, jejíž pokles ovlivnila stabilizace a prosperita zemědělství. Avšak někdy se vyskytují v této generaci případy návratu do zemědělství, ovšem na bázi vyšší kvalifikace — vysokoškoláci, středoškoláci.

Ukázala jsem na uvedeném vzorku rozsah sociální mobility a poukázala na závažnost tohoto jevu, který by měl být zkoumán ve svých příčinách, průběhu a následcích.

A právě genealogové by byli schopni a povolání uskutecnit třígenerační výzkum formou mikrosond, při čemž zkoumanou jednotkou by byla právě rodina. Takto by mohly být zkoumány buď jednotlivé rodiny, nebo prováděn srovnávací výzkum na vzorku několika rodin, např. z jedné obce, při čemž by představitelé I. generace mohli být rolníci s výměrou půdy různých velikostních skupin, kovorolníci, vesničtí řemeslníci a živnostníci i představitelé vesnické inteligence.

U těchto rodin by bylo třeba zkoumat nejen mobilitu a její příčiny, ale též trend růstu odborné kvalifikace, růst životní úrovně, charakterizovaný vybavením domácností, vlastním osobním motorovým vozidlem, vlastním

domem či družstevním bytem, životní způsob tří generací: způsob bydlení, přístup k využívání záhumenků a chovu hospodářských zvířat, postavení zemědělské ženy ve třech generacích, využívání volného času, způsob využívání každoroční dovolené — formy rekreace tuzemské i zahraniční, nebo naopak práce na zvelebení stavení či zahrady.

Obdobný generační výzkum by byl ovšem žádoucí i u městské populace. Zde by byla ovšem situace složitější, což je dáno rozsahem městských aglomerací, daleko pestřejší profesniografickou strukturou a vyšší intenzitou mobility.

Při zpracovávání osudů jednotlivých rodin ve třech žijících generacích, které prožívají naši současnost, by byla vhodná buď forma rodinných kronik, nebo při vzorku více rodin forma srovnávacích studií, která je sice méně detailní, zato však metodicky náročnější. Byla by nutná interdisciplinární metodická spolupráce se sociologií a historií.

Generačním průzkumem naší epochy, zejména v zemědělství, by získala i genealogie další společenské uplatnění.

Literatura:

- Franěk, R.: O vztahu sociologie a historie venkova a zemědělství. Sociologie a historie zemědělství, 1968, s. 63—71.
- Honc, J.: Možnosti a cíle české kvantitativní genealogie a heraldiky. Listy Genealogické a heraldické společnosti v Praze, 4. řada, 1976, seš. 1, s. 1—13.
- Honcová, J.: K metodě a předběžným výsledkům srovnávacího výzkumu životní úrovně rolníků za kapitalismu a družstevních rolníků. Sborník ČSS „Změny v hodnotovém systému venkovské populace“, Praha 1978, s. 43—49.
- Honcová, J.: Společenské přeměny v československém zemědělství od roku 1945. Sociálně ekonomický vývoj československého zemědělství a perspektivy jeho dalšího rozvoje, Praha 1981, s. 31—54.
- Charvát, Fr. a kol.: Sociální struktura ČSSR a její vývoj v 60. letech. Praha 1972.
- Kodedová, O.: Příspěvek k otázkám metody výzkumu dějin zemědělství. Sociologie a historie zemědělství, 1967, s. 57—65.
- Lom, Fr.: Životní způsob v zemědělství za kapitalismu v Čechách. Sborník ČSS „Životní způsob v zemědělství“, 1977, s. 148—170.
- Obrdlík, A.: Sociální mobilita jedné z našich obcí. Sociologická revue, 1931, s. 24—52.
- Obyvatelstvo ČSSR. Praha 1974.
- Revoluční proměny jihomoravského venkova. Brno 1980.
- Slepička, A.: Venkovské osídlení a přestavba vesnice v ČSSR. Sociologie a historie zemědělství, 1971, s. 17—25.
- Šíma, J.: Sociální a ekonomické aspekty územní a profesní mobility v zemědělství. Sociologie zemědělství, 1978, s. 19—27.
- Šíma, J.: Smíšenost venkova a pohyb obyvatelstva v procesu sbližování životních podmínek mezi venkovem a městem. Sociologie zemědělství, 1980, s. 89—100.
- Tauber, J.: Vývojové směry v zemědělství a perspektivy čs. vesnice z hlediska sociologie. Sociologie a historie zemědělství, 1965, s. 75—83.

Willenbergerova výzdoba Paprockého Zrcadla

Nejčastěji reprodukovanými dřevořezbami z Paprockého Zrcadla¹⁾ jsou veduty moravských měst. Poměrně často se také objevovaly a objevují reprodukce portrétů nebo menších řezb s postavami mužů ve zbroji, žen a církevních osob.

Autorem výzdoby Zrcadla je Jan Willenberger, který se narodil dne 23. června 1571 v městečku Trzebnica nedaleko slezské Vratislavi.²⁾ Jeho otec se brzy po roce 1571 přestěhoval do Přerova, kde si koupil menší zemědělskou usedlost. Starší bratři Jana Willenbergera, Zikmund a Kryštof, mu pak po otcově smrti (zemřel v roce 1584) umčnili učení v olomoucké Milichthallerově tiskárně, v níž bylo později vytištěno Paprockého Zrcadlo. První písemná zmínka o výtvarné tvorbě Jana Willenbergera pochází z roku 1591, kdy mu Olomoučtí vyplatili za kresbu jejich města honorář.³⁾ V Olomouci byla jistě také zprostředkována spolupráce mezi ním a Bartolomějem Paprockým, z níž se zrodil jeden z nejkrásnějších moravských tisků té doby. V roce, kdy bylo Zrcadlo vytištěno, tedy v roce 1593, měl Jan Willenberger 22 let (!) a Bartoloměj Paprocký přibližně 53.

Jedinečná výzdoba Zrcadla se skládá z několika tisíců dřevořezů, které lze v zásadě rozčlenit do několika skupin:

1. Titulní listy spisu, jednotlivých knih a významných kapitol.

2. Řezby znaků korunovaných osob, jejich portréty a ozdobné linky, lemující část nazvanou „O počátku a dávnosti arciknížat rakouských...“

3. Vyobrazení moravských panovníků.

4. Erby:

- a) o rozměrech cca 4,2×5,0 cm
- b) o rozměrech cca 2,3×2,4 cm
- c) o rozměrech cca 4,1×4,8 cm

5. Veduty měst

6. Portréty zemských úředníků a předsedících zemského soudu Markrabství moravského.

7. Portréty biskupů moravských a olomouckých (o rozměrech 6,0×7,7 cm)

8. Postavy (o rozměrech 4,4×5,2 cm):

- a) muži ve zbroji
 - se znakem v úrovni hlavy
 - se znakem umístěným na prsou
- b) ženy
- c) církevní osoby

9. Různé, vesměs ojedinělé dřevořezy.

Jak jsem se zmínil již v úvodu, dosti často jsou reprodukovány jako ilustrace dřevořezy zařazené v bodě 7

<:

29b, 65a, 107b. Fol. 123b, 413b

>

a 8, event. v bodě 6, s doprovodným textem v tom smyslu, že se jedná o tu či onu osobu s uvedením jejího jména.

Mnoho těchto reprodukcí můžeme nalézt v četných svazcích Vlastivědy moravské, např. ve Dvorského Strážnickém okresu.⁴⁾ Jedná se o muže ve zbroji, představující jednotlivé členy rodu pánů ze Žerotína. Portrét biskupa Bruna ze Schauenburgu nalezneme v Dějinách Ostravy z roku 1967⁵⁾ a v obrazové příloze studie J. Dostála o Janu Willenbergerovi se nám zase představuje Kateřina z Ludanic.⁶⁾

Položme si nyní otázku, jakým způsobem vytvářel Willenberger portrétní i figurální dřevorezby pro tisk Zrcadla.

Je možno předpokládat, že zemské úředníky a přísedící moravského zemského soudu viděl Jan Willenberger na vlastní oči, například při zasedání soudu v Brně či v Olomouci, a v tvorbě dřevorezů vycházel ze svých pohotových kreseb, eventuálně použil předloh z tvorby jiných umělců.⁷⁾

Velmi zajímavým je způsob, jakým Willenberger vytvořil řezby mužů ve zbroji, žen, církevních osob a portréty biskupů. Můžeme jich napočítat přes 1200 a kromě portrétů biskupů procházejí celým spisem.

Práce na těchto dřevorezech musela být pro mladého grafika, plného tvůrčí energie, nesmírně nudná, navíc na jejich zhotovení neměl jistě příliš mnoho času. Proto si Willenberger snažil tuto práci ulehčit. Vyřešil to jednoduchým způsobem. Nechal totiž opakovaně otiskovat základní řezby u nichž určitým způsobem obměňoval erby umístěné buď v úrovni hlavy zobrazených postav, nebo na prsou části mužů ve zbroji.

U dřevorezů s erbem umístěným v úrovni hlavy postupoval tiskař tak, že jednou či dvakrát použil originálu, pak vyřízl ze štočku erb a několikrát ho nahradil erbem nově zhotoveným. Potom oddělil část řezby s poprsím osoby i s erbem. Otiskl několikrát (i desetkrát) základní část řezby (spodní), přičemž „na míru“ k ní dodělával jen poprsí s hlavou a erbem.

Druhá část mužů ve zbroji má erb umístěn na prsou. I ten byl podobným způsobem obměňován.⁸⁾

Na uvedenou manipulaci se znaky upozorňují přerušené linie rámečků dřevorezů nebo čar vlastního obrazu.

Tabulka na str. 38 je přehledem o četnosti typů a variant dřevorezů 7. a 8. skupiny, tedy mužů ve zbroji, žen, církevních osob a biskupů olomouckých:

< Fol. 291b, 317b, 357a, 432a
Fol. 28b, 62b, 105a, 182b >

	orig.	vyměň. erb u hlavy	vyměň. hlava s erbem	vyměň. erb na prsou	celkem
1. Ženy	12	3	—	—	15
2. Církevní osoby	38	38	19	—	95
3. Muži ve zbroji znak vedle hlavy	178	108 včet. 1 bez erbu	393	—	679
4. Muži ve zbroji znak na prsou	24 včet. 2 i s erbem u hlavy	—	—	446	077
Celkem 1259					
5. Biskupové olom.	38	7	—	—	45

1. Ke dvanácti neporušeným (originálním) řezbám žen nacházíme jen jednu otištěnou s vyměněným znakem. Provedení této výměny je však natolik kvalitní, že lze jen s obtížemi určit, která je originálem. Zdá se však, že řezba na fol. 18b je originálem a řezba na fol. 35b je řezbou s doplněným znakem. Dvě řezby nesou typické stopy po výměně erbu, avšak nemají původní originál v celém díle otištěn.
2. Z celkového počtu 38 originálních řezeb církevních osob jen jedna byla znovu otištěna jako originál dvakrát. K jedné sérii dřevořezů, obsahující jednu řezbu s vyměněným znakem a čtyři s doplněným poprsím se znakem, není originální řezba otištěna. Pro ilustraci otiskujeme tuto sérii:
originál — fol. 28b, vyměněný znak — fol. 62b, vyměněné poprsí s erbem — fol. 105a, 182b.
3. Vzhledem ke značnému počtu dřevořezů mužů ve zbroji této i následující kategorie jsem provedl jen částečný rozbor. Nacházejí se zde též série řezeb, které obsahují k originálu výhradně jen řezby s vyměněným znakem nebo jen řezby s vyměněnou hlavou. U mnoha těchto sérií není otištěna originální řezba. Některé originální řezby byly v mnoha případech použity jen jednou, zřídka též dvakrát nebo i třikrát. Dosti často se stalo, že stejná řezba s vyměněným poprsím byla použita k tisku dvakrát. Jako příklad otiskujeme tuto typickou sérii:
originál — fol. 29b, vyměněný znak — fol. 65a, vyměněné poprsí s erbem — fol. 107b, 123b, 413b.
4. Z celkového počtu 24 originálních řezeb mužů ve zbroji se znakem na prsou bylo jen šest použito ještě jednou v originále a pouze jediná byla vícekrát znovu tištěna s vyměněným znakem. Kromě těchto tří řezeb s vyměněným znakem tedy nenacházíme

k ostatním původní předlohu.

Jako ukázkou otiskujeme tuto sérii:

originál — fol. 291b, vyměněný znak — fol. 317b, 357a, 432a.

5. Z celkového počtu 38 originálních řezeb biskupů olomouckých se pět ještě jednou opakuje, dvě se opakují dvakrát. Ke dvěma řezbám s vyměněným znakem chybí originál. Jedna původní řezba se jednou opakuje s vyměněným znakem a jedna třikrát, z nichž dvě jsou shodné.

Z uvedených skutečností tedy zcela jasně vyplývá, že tváře bez výjimky všech mužů ve zbroji, žen, církevních osob a biskupů olomouckých, v dalším pak všech ostatních osob (pravděpodobně vyjma zemských úředníků a předsedících moravského zemského soudu), jsou Willenbergerovou fikcí. Jejich reprodukování ve spojení s konkrétními jmény osob, jež by měly zobrazovat, je zcela pochybné a matoucí. Foto: Bohumila Mandrllová

Poznámky:

- 1) Bartoloměj Paprocký z Glogol a Paprocké Woly: Zrcadlo slavného Markrabství moravského, v kterémž jeden každý stav dávnost, vzácnost i povinnost svou uhlédá, Olomouc 1593. [Použit výtisk uložený v knihovně SOA Opava, sign. CH 247/a]
- 2) Dostál, Josef: Jan Willenberger, tvůrce některých nejstarších zobrazení měst v naší vlasti, Přerov 1971, s. 9.
- 3) Tamtéž, s. 15.
- 4) Dvorský, František: Strážnický okres. Vlastivěda moravská, Brno 1914, s. 154, 183, 188, 213, 221.
- 5) Dějiny Ostravy, Ostrava 1967, s. 75.
- 6) Dostál, Josef: cit. dílo, obrazová příloha.
- 7) Je předmětem dalšího studia.
- 8) Manipulace se znaky si povšiml i August Sedláček. Krátce se o ní zmínil v článku Úvahy o Zrcadle Paprockého, ČMM, 1907, s. 19.

KAREL MÜLLER

K problematice znaku města Javorníku

V minulém roce uveřejnil Oldřich Svozil pojednání o vývoji městského znaku Javorníku,¹⁾ ve kterém upozornil na závažné nepřesnosti obsažené v nedávno vydaných Znacích měst Severomoravského kraje autorů Ladislava Baletky a Jiřího Loudy.²⁾ Zvláště vytkl nesprávné uvedení barvy znakového pole a chybnou dataci výnosu ministerstva vnitra ČSR, kterým byla údajně odstraněna nejednotnost v užívání javornického znaku. Současně s tím se v základních rysech zmínil o projednávání otázky historicky správné varianty znaku Javor-

níku ve 30. letech tohoto století. Toto jednání podrobně dokumentuje a náležitě osvětluje soubor písemností uložený ve Státním oblastním archivu v Opavě.³⁾ Následující příspěvek k problematice znaku města Javorníku vznikl na základě využití tohoto materiálu a je určitým doplňkem a rozšířením výše zmíněného článku O. Svozila.

Dne 10. května 1932 se na svém zasedání javornická městská rada rozhodla požádat Zemský úřad v Brně o schválení městské vlajky, a to v barvě odvozené od

tehdejší podoby městského znaku: na modrém poli tři stříbrné meče, jejichž špičky se stýkají pod zlatou hvězdou. Jejím jménem tak učinil 14. července 1932 starosta města Raimund Pesch a k žádosti připojil výtah ze zápisu z 21. řádného zasedání městského zastupitelstva dne 24. června 1932, na kterém bylo rozhodnutí městské rady projednáno a schváleno, a dva exempláře vzoru městské vlajky. Přes Okresní úřad ve Frývaldově, jenž k této záležitosti neměl žádných námitek, se žádost dostala Zemskému úřadu v Brně, který ji obratem postoupil ministerstvu vnitra ČSR k rozhodnutí.⁴⁾ To si vyžádalo nejprve vyjádření Archivu ministerstva vnitra, které 6. prosince 1932 podepsal jeho tehdejší ředitel dr. Ladislav Klicman. V „Prozatímním vyjádření“ bylo poukázáno na zjevný rozpor mezi popisem městského znaku uvedeným v žádosti a obsahem obrazu razítka „Bürgermeisteramt Jauernig“ přitisknutého tamtéž. Zatímco popis městského znaku zněl: „auf blauem Grunde drei silberne Schwerter, deren Spitzen unter einem goldenen Stern zusammenstoßen“ razítko „ukazuje městský štít, v němž jsou tři šípky, rozbíhající se ze středu hlavy štítu směrem k patě; hvězda není ve štítě vůbec vyznačena, ale zato spočívá na vrchní obrubě štítu záhadná věc, podobná kedlubnu se stopkou“. Současně byl popis znaku porovnán s vyobrazením ve Ströhlově díle *Städtewappen von Österreich-Ungarn* a ve Widimského *Städtewappen des österreichischen Kaiserstaates* a byly zjištěny rozdíly, zejména v barvě pole. Vzhledem k tomu, že archiv neměl k dispozici žádný vlastní listinný materiál, aby mohl zjistit správnou podobu znaku Javorníku, požádal o předložení originálu nebo ověřeného opisu privilegia, jímž mu byl znak udělen. Prostřednictvím Zemského úřadu v Brně a Okresního úřadu ve Frývaldově pak vyzvalo ministerstvo vnitra 15. prosince 1932 javornickou městskou radu, aby tak učinila. Do popředí zájmu se tedy nyní dostala otázka správné varianty znaku, neboť jedině podle ní mohly být voleny barvy městské vlajky.

Již 24. února 1933 zaslal obvyklým služebním postupem javornický starosta Pesch jako odpověď rozsáhlé a podrobné pojednání o vývoji znaku a pečeti Javorníku z pera městského kronikáře dr. Adolfa Paupiety, které vrhlo zcela nové světlo na otázku podoby městského znaku.⁵⁾ Vyplývalo z něj, že historicky správnou verzi znaku tvoří červené pole se stříbrnou špicí střely a stříbrnou hvězdou nad ní. Zemský úřad v Brně postoupil spisy opět ministerstvu vnitra, ale dříve než si to mohlo vyžádat další posudek svého archivu, zasáhlo do jednání Zemské museum v Opavě. Dr. E. W. Braun požádal dopisem z 8. března 1933, aby mu, jako řediteli zemského musea a konzervátoru státního památkového úřadu, byla žádost městského úřadu v Javorníku zaslána k dobrodzání, neboť se prý právě dozvěděl, že „v novém návrhu jsou historické chyby“. Ministerstvo vyhovělo jeho požadavku a veškerou dosavadní korespondenci zaslalo do Opavy. Zde se spisy a tím i celá záležitost zdržely více než rok. Teprve 2. března 1934 vyhotovil dr. Braun svůj posudek, ve kterém se v podstatě ztotožnil s názory dr. Paupiety. Po jeho obdržení si ministerstvo vyžádalo opět vyjádření svého archivu, které 2. srpna 1934 podepsal ředitel dr. Jaroslav Prokeš. Ve vyjádření jsou opakována fakta zjištěná již Paupietem a Braunem, tj. že město Javorník obdrželo svůj znak od vratislavského biskupa Baltazara z Promnic, a to v podobě poloviny jeho rodového znaku. Ramena hro-u střely byla později pokládána za tři hřeby a z těch ještě později vznikly meče. Změna původní červené barvy na

modrou je zde vysvětlena velmi zajímavě: „... poněvadž se v městských znacích vyskytuje zhusta bílá (stříbrná) městská zeď v modrém štítě, stává se tím barva modrá téměř nezbytnou součástí městských znaků, i není divu, že se vloudila i do takových znaků, kde původní správná barva byla sice jiná, ale upadla v zapomenutí.“ A dále se praví: „Ale taková změna, vzniklá bez vůle povolaných činitelů, nemůže zakládati právo. V případě města Javorníka je povinností povolaných činitelů navrátit se k původnímu a správnému erbu, jakmile omyl byl objeven. Správným městským znakem javornickým je tedy i nadále: hrot střely a nad ním hvězda, vše stříbrné v červeném poli... Městské barvy. z tohoto správného znaku vyvozené, budou pak: červená a bílá, poslední u špičky žerdě... V praxi to znamená, že se městská rada v Javorníku musí formálně usnést, že... opouští tuto zřejmou formu úpadkovou a zavádí znovu správný tvar svého městského znaku, jak je svrchu vypsán, a městskou bikoloru, vyvozenou podle heraldických pravidel ze správného znaku.“ K vyjádření byla připojena kresba znaku. Dne 27. listopadu 1934 pak ministerstvo vnitra sdělilo své rozhodnutí, ve kterém opakovalo závěry vyjádření archivu a určilo, aby se město Javorník usnesením městského zastupitelstva ve lhůtě 3 měsíců vrátilo k užívání správné podoby znaku, zavedlo městskou bikoloru odvozenou z jeho barev a poslalo novou žádost o její schválení.

Městské zastupitelstvo Javorníku vyhovělo požadavku ministerstva a na svém 35. řádném zasedání dne 28. února 1935 schválilo novou, opravenou podobu městského znaku i nové barvy městské vlajky. Dne 5. března 1935 pak starosta města Josef Reinold podal v duchu pokynů ministerstva vnitra novou žádost a připojil výtah ze zápisu z výše zmíněného zasedání městského zastupitelstva. Žádost se dostala obvyklým služebním postupem až na ministerstvo, které ji však teprve na počátku roku 1939 postoupilo k vyjádření archivu. Ten, v posudku datovaném 28. ledna 1936, navrhl, aby ministerstvo vnitra usnesení javornického městského zastupitelstva schválilo. Městský znak byl nyní popisován takto: „v červeném štítě hrot střely, vzhůru směřující a nad hrotem šesticípá hvězda, vše stříbrné“. K posudku byla připojena také kresba popisovaného znaku. Ačkoliv odpověď archivu byla vypracována obratem, ministerstvo vnitra sdělilo své rozhodnutí teprve výnosem z 28. dubna 1937, jímž dalo přes Brno a Frývaldov městské radě v Javorníku na vědomí, že „nebude již mít námitek proti restituovanému znaku“. Náčrtek znaku, pořízený archivem, byl připojen jako vzor. Tím však celá záležitost neskončila, neboť ministerstvo současně požádalo, aby za účelem přesné evidence městských znaků „obec Javorník před udělením povolení“ podle § 3, odst. 1 zákona č. 269/1936 Sb. z. a n. doložila spisy podle odst. 3 barevným nákresem a přesným popisem vlajky a znaku ve 3 vyhotoveních“.

Dne 22. června 1937 zaslal javornický starosta Reinold požadovaný podrobný popis vlajky a městského znaku Okresnímu úřadu ve Frývaldově, který však připsal vrátil zpět s tím, aby byly připojeny také náčrtky. Městská rada vyhověla 20. července 1937 a vyhotovila popis znaku, vlajky a jejich barevné vyobrazení, vše na samostatných listech a v trojím vyhotovení. Veškeré spisy pak byly obratem postoupeny přes Brno do Prahy, avšak teprve v únoru 1938 požádalo ministerstvo vnitra svůj archiv o vyjádření. Ten odpověděl již 12. února 1938 a navrhl, aby byly předložené návrhy znaku schváleny.

Vyskytly se však určité terminologické nesrovnalosti v popisu znaku v němčině, a proto byl tento znovu upřesněn jak v české — „v červeném štítě střela a nad ní šestirohá hvězda, vše stříbrné nebo bílé barvy“, tak i v německé řeči — „in rotem Schilde ein Strahl und darüber ein sechseckiger Stern, alles silberfarb oder weiss“. Barvy městské vlajky z tohoto znaku vyvozené pak byly: „červená uspodu a bílá nad ní u špičky žerďi“. Archiv současně upozornil, že rozměry vlajek a praporů mohou být sice libovolné, avšak jejich velikost nesmí přesahovat velikost státních vlajek a praporů. K javornické městské vlajce se také vztahoval poslední odstavec posudku: „Poněvadž však návrhy městských vlajek (přílohy D, E, F) ... vykazují také formu korouhve, jejíž užívání se snaží ministerstvo vnitra potlačit, nedoporučuje archiv, aby přílohy D, E, F byly straně vydány se schvalovací doložkou, nýbrž navrhuje, aby byly ponechány u spisů, neboť z hlediska heraldického postačuje úplně popis, svrchu podaný“.

Vyjádření archivu ministerstva vnitra z února roku 1938 tvoří poslední součást aktového materiálu, týkajícího se jednání o javornickém znaku a vlajce. Ministerstvo patrně nemělo již čas sdělit své další rozhodnutí, neboť o necelý půlrok později bylo město Javorník odtrženo mnichovským diktátem od území československého státu.⁷⁾

Poznámky:

- 1) Oldřich Svozil: Příspěvek k vývoji javornického městského znaku, Severní Morava, sv. 44, 1982, s. 59—62.
- 2) Ladislav Baletka — Jiří Louda: Znaky měst Severomoravského kraje, Ostrava 1980, s. 44—45. Obdobné údaje obsahuje starší Baletkova práce Znaky měst a městeček Severomoravského kraje, Sborník Státního archivu v Opavě 1968—1971, Opava 1971, s. 209—210.
- 3) Státní oblastní archiv Opava, fond Sbírka místopisného materiálu, inv. č. 127, sign. F 11, kart. 8.
- 4) Svozil, c. d., s. 60 nepřesně píše, že „zemský úřad však zřejmě zcela jednoznačně se zavedením městské vlajky v navržených barvách nesouhlasil...“, neboť Zemský úřad v Brně, podobně jako Okresní úřad ve Frývaldově, hrál v celém jednání pouze roli prostředníka mezi městskou radou Javorníku a ministerstvem vnitra ČSR.
- 5) Čtyřstránkové pojednání v německé řeči obsahuje vedle podrobných popisů také 3 fotografie a 2 otisky městských pečeti a 4 otisky městských razítek. Vzhledem k tomu, že práci dr. Paupieta bohatě využil O. Svozil, odkazujeme na jeho článek — viz pozn. 1.
- 6) Nejednalo se tedy ještě o definitivní povolení, jak o něm píše O. Svozil, c. d., s. 62.
- 7) O tom, že celá záležitost nebyla Mnichovem uzavřena, svědčí, k ostatnímu materiálu přiložený, přípis frývaldovského landráta ze dne 6. července 1939. Starostovi města Javorníku se v něm sděluje, že byly přes vládního presidenta převzaty spisy, týkající se schválení městského znaku a vlajky, k dalšímu rozhodnutí.

Významné osobnosti ve světle matričních zápisů

Vincenc Prasek

nar. 9. 4. 1843 Milostovice

zem. 31. 12. 1912 Napajedla

Milostowitz										Ann. 1873									
Zeit der Geburt und Taufe Monat Tag Wo getauft	Haus Nr.	Name des Täuflings	Geburtsort	Geburtsdatum	Geburtsort	Vater	Mutter	Geburtsort	Geburtsdatum	Mutter	Geburtsort	Geburtsdatum	Name	Stand.	Mutter	Geburtsort	Geburtsdatum	Name	Stand.
1873 im 1. Jan. 1873 Johann Prasek geb. Milostowitz No 14.	7	Vincenz	Milostowitz	1. 1.	1873	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.
1873 im 25. Jan. 1873 Johann Prasek geb. Milostowitz No 14.	12	Maria	Milostowitz	1. 1.	1873	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.
1873 im 1. Jan. 1873 Johann Prasek geb. Milostowitz No 14.	9	Vincenz	Milostowitz	1. 1.	1873	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.
1873 im 1. Jan. 1873 Johann Prasek geb. Milostowitz No 14.	10	Maria	Milostowitz	1. 1.	1873	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.	Theresia geb. Kulwa	Milostowitz	1. 1.	Anton Kulwa Sohn von Milostowitz	1.

Státní oblastní archiv Opava, fond „Sbírka matrik ze SmK — ostravská část“, rodná matrika řím. kat. fary Jaktar pro obec Milostovice z let 1840 — 1873, fol. 9, sign. Op — VI — 7.

Foto: Bohumila Mandrllová

Heraldická ročenka 1981. Česká numismatická společnost, pobočka Heraldika. Praha 1982. Příloha: 550 let řádu Zlatého rouna. 100 s. + příl. 24 s.

V průběhu loňského roku vydala pobočka Heraldika České numismatické společnosti poněkud opožděnou Heraldickou ročenku na rok 1981. Stejně jako předchozí, řadí se i tato ročenka kvalitou svého obsahu k nejlepším publikacím svého druhu vycházejícím u nás v současné době.

Ročenku zahajuje 14 kreseb českých cechovních znaků známého a erudovaného kreslíře Zdirada J. K. Čecha s poznámkou Jaroslava Jásky, upozorňující na možnosti využití cechovního sfragistického materiálu pro studium dějin řemesel a průmyslu.

Studii nazvanou „České znaky v Uffenbašském erbovníku z počátku 15. století“ navazuje Vladimír Růžek na své širší pojednání o tomto erbovníku v Heraldické ročence na rok 1979. Zevrubně zde pojednává o 17 českých a moravských znacích, zaznamenaných v tomto kodexu. V souvislostech celého kodexu rozebírá jejich účel a platnost. Studii doprovází 5 fotografií příslušných stran erbovníků.

Další stať z pera Stanislava Judla, se zabývá tympanonem kláštera u Panny Marie Sněžné na Novém Městě pražském. Následuje příspěvek „K náhrobníkům v kostele třebíčském“ od Mojžíra Chromého a Františka Kučery a článek „Neznámý malíř erbovních miniatur z rudolfínské Prahy“ od Tomáše Krejčíka.

Pozoruhodná je studie Pavla Paláta „České rodopisné a heraldické časopisy“, v níž autor hodnotí úroveň heraldických a genealogických periodik, která vznikla od roku 1901 jako tiskové orgány spolků a společností na území dnešní ČSR. Tato velice kritická práce vznikla v souvislosti se zpracováváním komplexní bibliografie české heraldiky za léta 1901–1980.

V závěru připravil Karel Liška opět soubor znaků k „Výročí našich měst“.

Přílohou Heraldické ročenky 1981 je práce Zdirada J. K. Čecha a Františka Lobkowicze „550 let řádu Zlatého rouna“ s 26 kresbami znaků zakladatelů a rytířů řádu.

—Kj—

Horní města v Československu. CIVITATES MONTANARUM IN RE PUBLICA BOHEMOSLOVENICA. Sv. II, III, IV. (Příbram 1979, 1981, 1982.)

Již dříve jsme na tomto místě (Zpravodaj, 1981, č. 2–3, s. 27) upozornili na vydání souboru kreseb znaků třinácti československých horních měst od Jana Čáky se slovním doprovodem Jiřího Schenka, o které se v roce 1977 zasloužil komitét symposia „Hornická Příbram ve vědě a technice“. S radostí můžeme konstatovat, že nezdálo se jen při prvním krůčku a v následujících letech byly postupně vy-

dány další tři soubory se stejnou tematikou a od týchž autorů. (II. — Bečov nad Teplou, Nejdek, Hora sv. Kateřiny, Kašperské Hory, Příbram, Nový Knín, Jílové u Prahy, Bruntál, Handlová, Banská Bystrica, Jelšava, Smolník, Horní Slavkov, III. — Krásno, Pernink, Hrob, Hory Matky Boží, Krásná Hora, Štěchovice, Moravský Beroun, Rýmařov, Vrbno pod Pradědem, Lubietová, Revúca, Švedlár, Výsluní; IV. — Kraslice, Mikulov, Komárov, Stříbrná Skalice, České Budějovice, Ratibořské Hory, Vrchlabí, Andělská Hora, Břidličná, Dobšíná, Krompachy, Štos, Adamov). Každý soubor obsahuje dvanáct volných listů s barevnými kresbami znaků a pohledů na jednotlivá horní města. Třináctý znak je vždy uveden na obálce. Kresby jsou doprovázeny volně vloženou krátkou textovou částí v českém, ruském, německém, anglickém a francouzském jazyce, obsahující úvod, stručný přehled dějin jednotlivých měst s blasony jejich znaků a mapku s jejich lokalizací a s udáním těženého suroviny. (U II. souboru z roku 1979 mapku postrádáme). Oproti prvnímu souboru je uvedena i základní použitá heraldická literatura k problematice městských znaků. Jako celek působí všechny tři soubory velmi pěkným a reprezentativním dojmem a lze jen doufat, že nejsou poslední a že budou mít v budoucnu své pokračování.

—km—

Jaroslav Dopita: Numismatické a heraldické motivy v ilustračním doprovodu knihy J. Tittla, Historia archidiecesis olomucensis. ZVMO 1982, č. 218, s. 29–30.

Poslední doposud vydané číslo Zpráv Krajského vlastivědného muzea v Olomouci přináší sdělení známého olomouckého numismatika, které zaujme zejména zájemce o církevní heraldiku. Autor upozorňuje na působivý ilustrační doprovod vydání Tittlovy knihy z roku 1895, kde jsou zobrazeny kříže, pečeti, architektura, ukázky podpisů a mj. i kresby dvaceti rodových znaků a deseti mincí a medailí olomouckých biskupů a arcibiskupů. Zvláštní pozornost si zasluhuje erb, který nejsou uvedeny v Loudavě Moravské církevní heraldice (vyd. 1977): Mikuláše z Riesenburka, Konráda II. z Vechty, domnělého Jana XIII. Vitice (zřejmě jde o sloučení Jana XII. a Jana Vitice) a Jana XVI. Mezna.

K. Growka

Erich Šefčík: Spolkové prapory ve vexilologické sbírce Slezského muzea v Opavě. Časopis Slezského muzea, 1982, s. 83–88.

Loňský ročník Časopisu Slezského

muzea přinesl velmi podnětný a inspirativní článek, který je směřován autorem k povzbuzení zájmu o tuto vcelku mladou vědní disciplínu, hledající si dosud svou cestu a širší uplatnění mezi jinými společenskými vědami.

Zatím ne příliš rozsáhlá sbírka Slezského muzea v Opavě obsahuje 68 inventárních čísel. Základem této sbírky je 22 kusů praporů, vlajek, banderil a standart. Přisluší k ní rovněž 6 kusů šerp praporečnicků a 40 kusů praporových stuh připínaných k žerdím praporů.

Prvou svého druhu u nás je příloha článku — Soupis praporů spolků a politických organizací, uložených ve sbírce historického oddělení Slezského muzea v Opavě. Obsahuje 16 podobných popisů spolkových praporů z Opavy a okolí.

—Kj—

Karl Schwarzenberg: Die Sankt Wenzels — Krone und die böhmischen Insignien. 2. přeprac. a doplň. vyd. Vídeň — Mnichov 1982, 80 s. + 32 obr.

Nejnovější publikaci známého heraldika vydalo nakladatelství Herold jako druhý svazek své ediční řady Die Kronen des Hauses Österreich. Text této útlé, velmi pěkně vypravené knížky je rozdělen do dvanácti kapitol. V úvodu se autor zmiňuje o královských korunovacích a českých korunovačních klenotech do doby Karla IV., zejména o zachovaných pohřebních insigniích Rudolfa I. Habsburského a Přemysla Otakara II. Následuje popis vlastní svatováclavské kruny, jejího příslušenství (pouzder, polštáře), žezla, říšského jablka, meče a královského ornátu. Zvláštní kapitoly jsou věnovány královskému trůnu a zemské korouhvi. Heraldiky jistě zaujme pojednání o oděvu českého královského herolta. V závěru autor popisuje korunovační ceremoniál, zmiňuje se o dějinných osudech insignií a stručně nastiňuje ústavní vývoj českého státu do roku 1918. Text je doplněn poznámkovým aparátem, seznamem použité literatury a přehledem českých knížat a králů.

Přímo do textu je zařazeno 7 kreseb znaků českého království a královské koruny podle vyobrazení na dochovaných mincích, medailích a stavebních památkách. Obrazová část obsahuje 25 černobílých fotografií korunovačních insignií a jejich příslušenství, obrazů českých králů v korunovačních úborech a soudobých rytin zobrazujících korunovace Marie Terezie a Ferdinanda V. Upozorňujeme především na snímky žezla a tabardu českého královského herolta ze 17. století, chované ve vídeňské Schatzkammer. Cenné jsou rovněž fotografie ze soukromé sbírky samého autora.

—km—

Jan Heřman: *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*. Praha (1981), 36 s. + 163 obr.

O vydání dlouho postrádaného přehledu o židovských hřbitovech v Čechách a na Moravě se v poslední době zasloužilo Ústřední církevní nakladatelství. Reprezentační publikace, vydaná v české i německé verzi, je rovnoměrně rozdělena na textovou a obrazovou část. Část textová přináší úvod se stručnou charakteristikou našich židovských hřbitovů, po kterém následuje abecedně řazený výčet jednotlivých obcí, v nichž se v dnešní době tyto hřbitovy nacházejí. Každé heslo obsahuje údaj o velikosti rozlohy hřbitova, základní informace o dějinách příslušné židovské náboženské obce a o stáří dochovaných náhrobků.

Obrazová část je členěna tematicky na několik oddílů, z nichž v prvním jsou zařazeny fotografie různých typů náhrobků, v druhém ornamenty a symbolika na jejich výzdobě, ve třetím náhrobky známých osobností a ve čtvrtém celkové záběry dokumentující současný stav některých židovských hřbitovů. Z uveřejněných fotografií náhrobků známých osobností jmenujme např. náhrobek proslulého Rabbi Löwiho (+ 1609, Praha), spisovatele Franze Kafky (+ 1924, Praha), profesora Theodora Lessinga, zavražděného nacisty v r. 1933 (Mariánské Lázně), herce Hugo Haase (+ 1968, Brno). Heraldika bude jistě zajímat fotografie náhrobku známého pobělohorského finančníka Jakoba Bassewiche z Treuenberku (+ 1834), povýšeného do šlechtického stavu a pohřbeného v Mladé Boleslavi (obr. 78, detail znaku obr. 74).

Publikaci doplňuje podrobná mapa s lokalizací obcí s židovskými hřbitovy, které jsou rozděleny podle časového zařazení nejstarších dochovaných náhrobních kamenů na 4 skupiny (1. — do 1620, 2. — 1620—1800, 3. — 1800—1850, 4. — po 1850). V Severomoravském kraji je zaznamenáno celkem 29 židovských hřbitovů, z nichž pouze jeden náleží do skupiny první (Tovačov), čtyři do skupiny druhé (Kojetín, Loštice, Osoblaha, Úsov) jeden do skupiny třetí (Hraniče) a ostatní do skupiny čtvrté (v našem nejbližším okolí: Ostrava, Opava, Orlová, Klimkovice, Bílovec, Frýdek-Místek, Český Těšín, Nový Jičín).

—km—

Jan Navrátil a kol.: *Dějiny kultury I. Olomouc 1982*, 305 s.

Skripta *Dějiny kultury I* vypracoval kolektiv pracovníků katedry historie filosofické fakulty University Palackého v Olomouci ve složení Jan Navrátil, který byl vedoucím pracovního týmu, Vladislav Zapletal, Stanislav Sedláček, Jindřich Schulz, Jiřina Holínková, Jan Bistřícký a Arnošt Skoupý. První díl této práce zahrnuje období vývoje lidské společnosti od jejich počátku v období pravěku až po dobu renesance, reformace a protireformace. Autoři v pojetí kultury vycházejí z definice sovětského vědce A. I. Arnoldova, který z pozic dialektického materialismu chápe kulturu jako ak-

tivní činnost lidí v širokém spektru jejich životní tvorby.

První kapitola seznamuje čtenáře s formováním kulturního myšlení v období prvobytně pospolné společensko-ekonomické formace. Při hodnocení je zde tedy vycházeno především ze závěrů archeologického bádání, ve kterém je prameny prvek hmotné povahy dominujícím.

Druhá kapitola shrnuje kulturní problematiku antické epochy. Stejně jako text předchozí je i zde postižen celosvětový rámec.

Kapitola následující, centrem jejíhož zkoumání je feudální společensko-ekonomická formace, se zaměřuje již v převážné většině na problematiku Evropy, přičemž jsou podtrženy hlavně takové vlivy a tendence, které bezprostředně formovaly kulturní obraz našeho státu.

Po prostudování této práce může čtenář získat velice solidní přehled o vytyčené problematice ve sledovaném období. Přestože se jedná o text určený především pro potřeby studia oborů teorie kultury, lze bez nadsázky tvrdit, že ať již vzhledem k atraktivnosti tematiky, tak i díky fundovanému zpracování, má toto dílo daleko širší dopad. S politováním však musíme uvést, že poměrně nízký náklad — 300 výtisků — neuspokojí zdaleka všechny zájemce.

Zdeněk Jirásek

M. Kostková: *Jílové — zlatá báně Prahy. Okresní muzeum Praha-západ. Jílové u Prahy (bez data, 1981?), 22 s. a 14 kreseb E. Milichovské a Josefa Strnady.*

Tato práce je další z řady drobných propagačních publikací Okresního muzea Praha-západ v Jílovém u Prahy. Zabývá se převážně historií těžby a zpracování zlata a má být doplněna dílem druhým, věnovaným 650. výročí městských práv Jílového.

Širší veřejnosti se zde předkládá stručný vývoj těžby zlata v jílovské oblasti od počátků osídlení až po rok 1938.

Kresby J. Strnady jsou reprodukcemi, bohužel ne příliš zdařilými, starých rytin, kreseb, fotografií a pečeti. Zaráží rozpor v uvedení jména autorky textu na titulním listě (Z. Kostková) a v tiráži (M. Kostková).

—Kj—

Pavel Břicháček: *Ostrovský klášter u Davie. Průvodce. Okresní muzeum Praha-západ. Jílové u Prahy 1982, 20 s. Kresby akad. mal. E. Milichovské.*

Uvedená brožura nás provází historií a archeologickým průzkumem benediktinského kláštera sv. Jana Křtitele v Ostrově, ležícím při soutoku Vltavy a Sázavy. Klášter byl založen roku 999 Boleslavem II. jako druhý mužský a třetí klášter v Čechách vůbec.

Archeologický průzkum s překvapivými výsledky provádí od roku 1975 Archeologický ústav ČSAV. Zvláště významným je soubor více než 100 tytnů zdobených podlahových dlaždic v nálezech ze 12. a první pol. 13. století, jež nemá v Evropě obdoby. Soudí se, že Ostrov byl střediskem jejich výroby.

Současně probíhá i terénní výzkum sídelního zázemí kláštera, např. řemesnického sídliště v Hradištku pod Medníkem, opevněné osady na Sekance a centra hornické osady ve zlatonosné oblasti městečka Klíneček.

—Kj—

Gymnázium Ostrava 1, ul. Dr. Šmerala. *Jubilejní výroční zpráva za školní rok 1981—1982, rok 85. výročí založení školy. Ostrava 1982, 80 s.*

Ostravské gymnázium na Šmeralově ul. dospělo k dalšímu významnému jubileu své existence a v rámci oslav byla vydána tato publikace.

Historickou část zpracovali Hana Pravdiová a PhDr. Isidor Valošek. Toto gymnázium bylo první českou střední školou v Ostravě. Vzniklo po dvanáctiletém úsilí Matice ostravské, která shromáždila potřebné finanční prostředky ze sbírek, darů, z výnosů divadelních představení, z prodeje sirek apod. První zápis a přijímací zkoušky se konaly 16. 7. 1897 a po dodatečných přijímacích zkouškách 19. 9. zasedlo do lavic provizorní třídy v Národním domě (dnes Divadlo J. Myrona) a v Domě katolických tovaryšů na Přívozké ul. (dnes č. 135) celkem 90 žáků.

Další část Jubilejní výroční zprávy sestává ze vzpomínek hývalých žáků, kterými byli mj. nedávno zesnulý národní umělec básník Vilém Závada, národní umělec Ivo Židek, sólista opery Národního divadla, spisovatel a dramatik Oldřich Daněk, hudební skladatel Ilja Hurník, spisovatel Milan Kusinský, špičkový světový tenista Ivan Lendl. Z významných členů profesorského sboru možno uvést spisovatele dr. Vojtěcha Martínka, lingvistu dr. Zdeňku Maternu, literárního historika Oldřicha Svozila a další.

Zpráva je uzavřena seznamy profesorů a žáků ve školním roce 1981—1982.

—Kj—

DOTAZY

Hledám ochotného genealoga, který by měl příležitost k pátrání v archivu v Třeboni. Zprávu na GHS v Ostravě.

Josef Václavík (Dobroslavice čp. 30, 747 94 Děhylov) se zajímá v souvislosti se studiem o účasti čs. letců v boji proti fašismu, zaměřeným zvláště na severní Moravu, o veškeré informace o působení četnických leteckých hlídek v letech 1936—1939. Jedná se o údaje ze zápisů v obecních kronikách, vzpomínky pamětníků, fotografie, zápisníky letů apod. Rovněž pátá po všech podrobnostech souvisejících s vynuceným přistáním německého letadla v Hlučíně u kasáren hraničářského pluku č. 4 pravděpodobně v období od podzimu 1937 do jara 1938.

Stanislav Kasík (ul. U hřiště č. 1995, 413 01 Roudnice n. L.) hledá válečného komisaře Samuela Schneidera z Lilienfeldu, který byl v březnu 1934 v Řezně popraven jako účastník předchozí vzpoury opavské posádky.

ky. Byl vyslán do Opavy, aby se pokusil vzpouru eliminovat a byl pravděpodobně autorem výzev k okolní šlechtě a měšťtům, aby se přidaly na stranu opavské posádky. Dále hledá znak podplukovníka posádky v Opavě Albrechta Freibergera, který byl k potrestání dopraven do Vídně. Zajímá ho též souvislost jeho znaku se znakem Freibergera z Habrštorfu, kterým byl obdařen v roce 1553 Mates Freiberg z Moravy. St. Kasík se též zajímá o to, kdo byl ze šlechticů nebo nobilitovaných měšťanů v souvislosti se vzpourou opavské posádky ještě popraven a jaký vedl znak.

Stanislav Macák (Nejedlého ul. č. 503, 26401 Sedlčany) by rád uvítal jakékoli zprávy o výskytu příjmení Macák, a to jak na Moravě, tak i v Čechách.

Dr. František Skřivánek (ul. Landové Štychové č. 1612, 149 00 Praha 4-Litochleby) hledá badatele, který se zabývá rodem Salm-Reifferscheidt nebo by mohl o něm poskytnout jakékoli informace.

Rod Sedláčků z Nového Telečkova (o. Třebíč) a jeho rodové větve — Drápelové, Horcí a Strádalové — připravují na rok 1985 již II. rodové setkání ve Velkém Meziříčí. V tomto roce uplyne 360 let od první zmínky o rodu. K výročí bude vydána pamětní rodová bronzová medaile o průměru 50 mm. Autorkou návrhu je akademická sochařka Milada Othová z Brna. Na líci medaile bude znázorněno rodové stavení v Novém Telečkově, na rubu potom pohled na Velké Meziříčí hradební branou, doplněný znaky Moravy, Velkého Meziříčí a rodu Sedláčků z Nového Telečkova. Předpokládaná cena je asi 100 Kčs. Případní zájemci si mohou medaili zajistit již nyní subskripcí na adrese: Ing. Jiří Drápela, 679 05 Křtiny, o. Blansko.

Pro genealogické pátrání potřebuji zjistit, odkud je obrázek, který pochází asi z druhé poloviny 19. stol. Představuje komplex budov panského typu pod vysokou stráň v úkolí. Domy tvoří jeden celek a jsou opatřeny balkony. V úvalu přicházejí jižní Čechy, Šumava a nevylučuje se ani bavorský Zwiesel. Sdělte na adresu GHS v Ostravě.

OMLUVA

Na I. setkání genealogů a heraldiků v Ostravě v roce 1980 jsem přenesl příspěvek nazvaný Cechovní symbolika na sfragistickém materiálu, který byl později otištěn ve Sborníku příspěvků I. setkání genealogů a heraldiků Ostrava 18.—19. 10. 1980.

Na s. 54 Sborníku uvádím: „Záhadou se zdá pečeť z Jindřichova Hradce z roku 1635, kde je v pečetním poli čtvercý korunovaný štít obsahující škorní, nůžky, rukavici a ostruhu, ale v opisu stojí: PE(čeť) RZE-(mešla) PUNCHOCHARSKEHO MIE-(sta) JINDRZICHOWI HRADCI.“

Tvrzení o záhadnosti pečeti není na místě. Symbol, který jsem uvedl jako ostruhu, je ve skutečnosti bodlákové štětí, které punčocháři používali ve výrobním procesu. Tato symbolika je pro punčochářské řemeslo úplně běžná. „Záhadnost“ vznikla chybnou interpretací řemeslných symbolů a špatným postupem při srovnávání archivního materiálu s dostupnou literaturou. Pečeť s totožnou symbolikou je uvedena v publikaci: V. Husa, J. Pet-

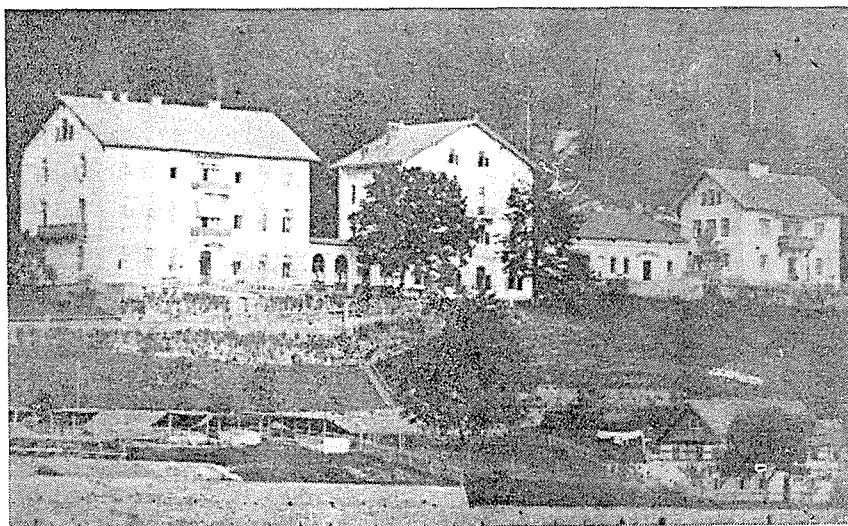
ráň, A. Šubrťová: Homo faber, Praha, Arta 1967, s. 92. Symbolika řemesla punčochářského je popsána i ve stati: Jiří Čarek: Poznámky k soupisu typářů, Archivní časopis, 1973, č. 1.

Svoji nedůslednost jsem se snažil napravit v Heraldické ročence 1981 ve stati Pokladnice cechovní symboliky na s. 20: „Cech punčochářů — Jindřichův Hradec — 1635. V korunované kartuši čtvercý štít: v 1. poli punčocha, v 2. poli rozevřené nůžky s korunou mezi želízky, v 3. poli bodlákové štětí, ve 4. poli kosmo polcčená rukavice. Po stranách kartuše letopočet 1635. Opis: PE:RZE:PUNC'O-CHARZKEHO . MIE : GINDRZICHOWI HRADCI. Typář: Okresní archiv Jindřichův Hradec, fond Cech Jindřichův Hradec.“

Podle sfragistické předlohy volně tuto symboliku zpracoval Zdirad J. K. Čech. Byla zveřejněna v téže ročence.

Prosím proto čtenáře, aby si stat uveřejněnou ve Sborníku příspěvků opravili podle citátu z Heraldické ročenky 1981 a omlouvám se jim za nepřesně interpretované skutečnosti.

Jaroslav Jásek

„K tomu totiž jsou nám svěřena království a knížectví, aby vši nám možnou starostlivostí a péčí slaven byl mír . . . a o tyto věci mají a musí všichni lidé, všechny národy . . . s myslí radostnou a ochotnou usilovat.“

„Smlouva o nastolení míru“ Jiřího z Poděbrad z roku 1464

Wednesday Jan 9th April 1836.

Brother Edmund

Dear Friend

I have just received
your letter of the 28th inst.

and am glad to hear
that you are well.

I am, Sir,
Very Respectfully,
Your Friend

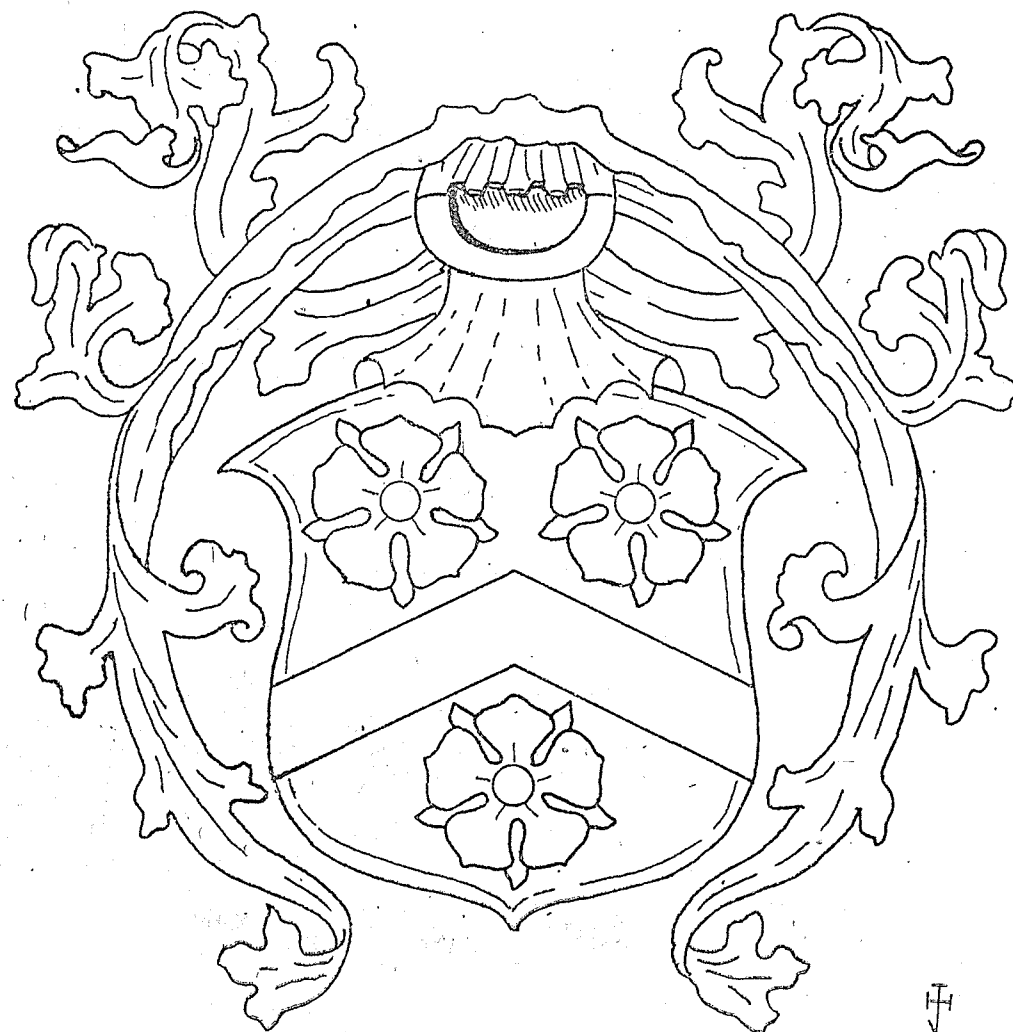
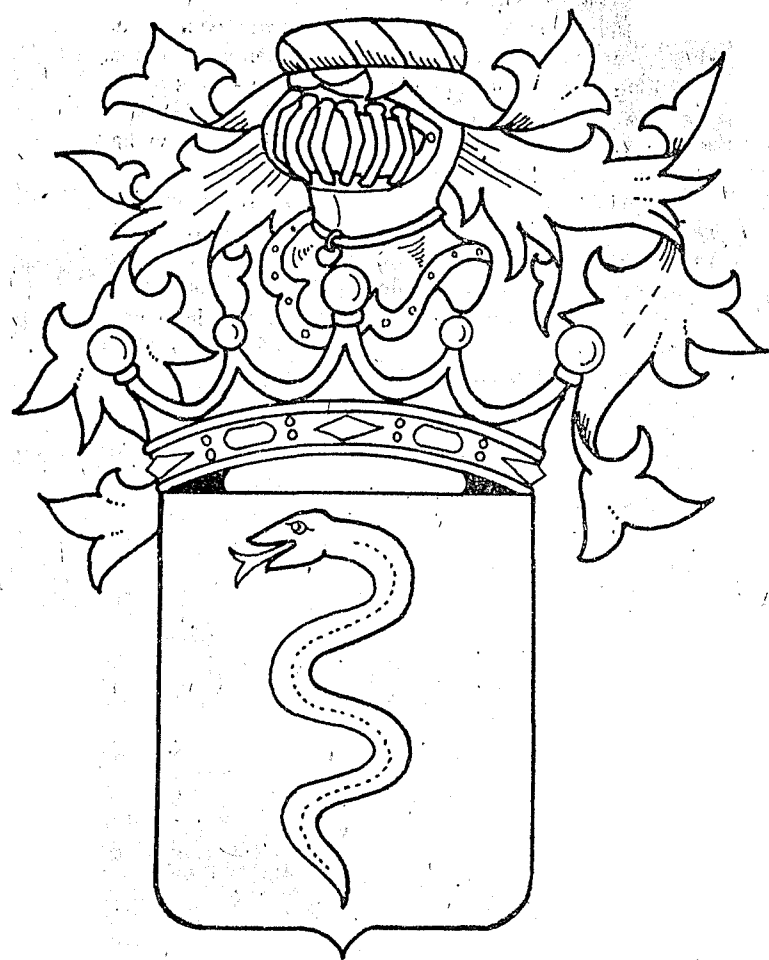
Wm. L. G. Brown

John Frost

Blackley

Spencer P. Brown

中

中

Mikuláš Kopernik (1473—1543)

Polský astronom, matematik a lékař, jeden z největších objevitelů v dějinách vědy. Narodil se v Toruni jako syn tamnějšího měšťana; jeho děd však pocházel z české vladycké rodiny z osady Koprniku v mladoboleslavském kraji. Mikuláš záhy osiřel a s pomocí svého strýce, biskupa varmínského, studoval na universitách v Krakově, Bologni, Ferrare a Padově. Již za studií vynikal v matematice a astronomii. Z Itálie se vrátil do Varmína, kde se stal kanovníkem a osobním strýcovým lékařem. Po strýcově smrti žil až do konce života v klášteře ve Fromborku, kde zřídil malou hvězdárnu a všechen soukromý čas věnoval astronomii.

Celoživotním úsilím Kopernika bylo podat racionálnější obraz světa, než jaký poskytovala stará geocentrická soustava. Tak přišel na revoluční myšlenku, že Země, podle starého ptolemaiovského učení až dosud považovaná za nehybný střed světa, je ve skutečnosti jednou z planet, které obíhají kolem Slunce. Současně předpokládal rotaci zeměkoule. Kopernik si získal záhy mnoho žáků a přívrženců. Jeden z nich vydal roku 1540 ve Wittenbergu alespoň předběžnou zprávu (Narratio prima) o Kopernikových objevech.

Avšak nové učení narazilo i na odpor především u církevních učitelů, mezi jinými též u Martina Lutera. Na sklonku života se Kopernik přece jen rozhodl vydat své celoživotní dílo s úvodním věnováním papeži Pavlu III., kde odmítl kritiky neznalé matematických zákonů. Spis vyšel v Norimberku roku 1543 pod názvem „De revolutionibus orbium coelestium“ (O obězích těles nebeských). Kopernikovo revoluční učení bylo základem, na kterém později stavěli Galilei, Kepler a Newton.

Znak rodu Koperniků tvořil stříbrný štít se zkrácenou černou krokví, provázenou třemi červenými růžemi (2,1). Mikuláš sám používal pouze merky.

Literatura:

M, Gumowski.: Herbarz Patrycjatu Torunskiego. Toruň 1970.

Jean Baptiste Colbert (1619—1683)

Francouzský státník a národohospodář. Vstoupil do služeb kardinála Mazarina a jeho přičiněním se potom dostal na dvůr krále Ludvíka XIV. Díky své neobyčejné organizační schopnosti přebíral postupně moc, až soustředil ve svých rukách všechna ministerstva s výjimkou ministerstva zahraničních věcí a války.

Zjednodušil a zreformoval daňovou soustavu, vybudoval loďstvo, založil francouzskou Akademii. Největší důraz kladl na obchod a průmysl, který podporoval zakládáním manufaktur a obchodních společností. Dbal o rozšíření vývozu, na dovoz uvalil ochranná cla. Jeho úsilí o hospodářské povznesení Francie podkopala válečná zahraniční politika Ludvíka XIV.

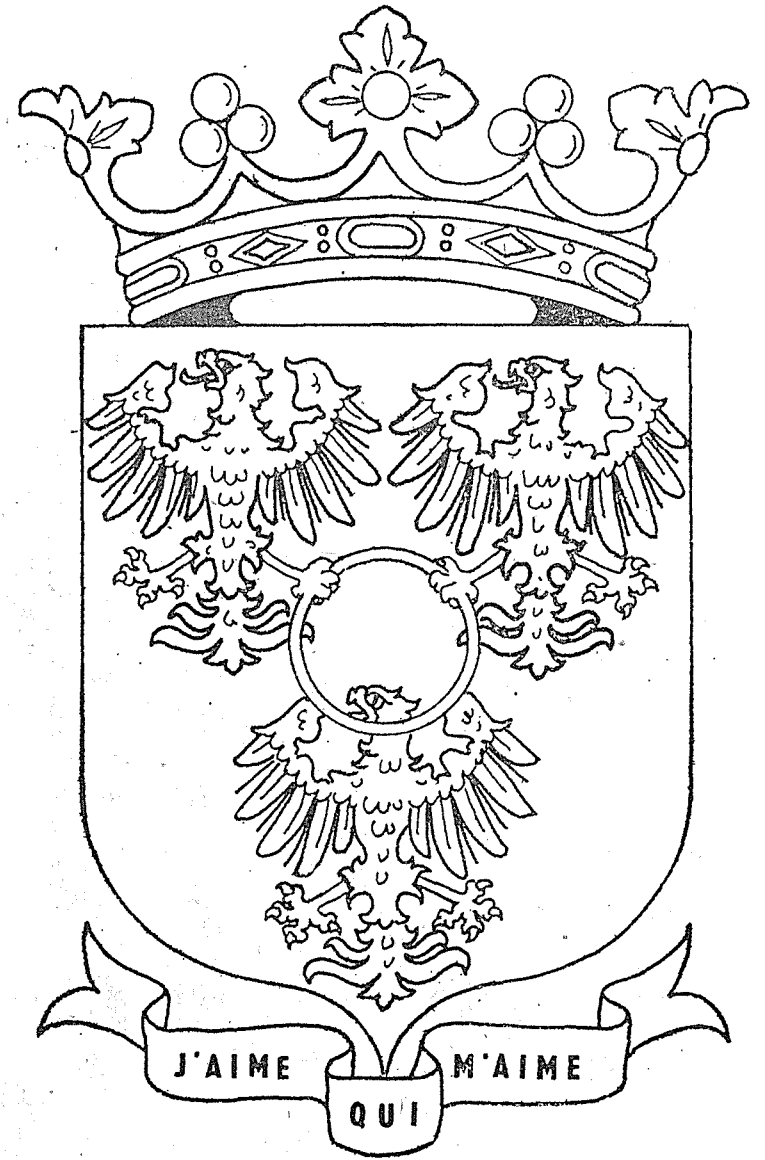
Znak: ve zlatém štítu vztyčený modrý had.

Literatura:

Grande Dictionnaire Francaise. Paris 1968.

11

Alexander Dumas (1803—1870)

Francouzský spisovatel, syn jednoho z Napoleonových generálů, vlastním jménem Alexander Davy de la Pailletterie. Z počátku byl písařem u venkovského notáře, ale brzy ho nepokojná povaha a ctižádost přivedla do Paříže, kde nastoupil místo tajemníka u vévody Orleánského.

Svoji literární kariéru zahájil dramatem „Jindřich VIII. a jeho dvůr“ a poněvaž hra měla úspěch, napsal další, celkem asi 80. Po úspěchu divadelních her začal psát romány, kterými se stal ještě populárnější.

Jako prvý z romantiků čerpal náměty pro svá dobrodružná díla z francouzských dějin. I když vycházel z historických pramenů, nedržel se jich věrně — skutečné historické postavy často přizpůsoboval situacím, které vyžadovala stavba románu. Díky své mimořádné vitalitě a pracovitosti ztvárnil ve svých románech v podstatě všechna nejslavnější období francouzských dějin. K nejznámějším patří: „Tři mušketýři“, „Hrabě Monte Christo“, „Paměti lékařovy“, „Královna Margot“ aj. Celkem napsal na 300 svazků, které tvoří základ klasické zábavné literatury.

Rodový znak: V modrém poli 3 zlaté orlice (2,1), uprostřed mezi nimi stříbrný prstenec, který horní dvě orlice drží každá jedním svým spárem a přes hlavu spodní orlice je tento prstenec přeložen. Na štítě je postavena markýzská koruna. Deviza: J'AIME QUI M'AIME (Miluji toho, kdo miluje mne).

Literatura:

J. B. Rietstap: *Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blazon*. Berlin 1934.

Michail Ilarijonovič Goleniščev Kutuzov (1745—1813)

Ruský vojevůdce, polní maršál, spoluzakladatel ruské vojenské školy. Pocházel z důstojnické rodiny, absolvoval šlechtickou dělostřeleckou školu. V letech 1768—74 se zúčastnil bojů proti Turkům. R. 1791 se vyznamenal při útoku na Izmail a byl povýšen na generálmajora. V letech 1792—94 byl mimořádným velvyslancem v Turecku, kde dosáhl pro Rusko různé politické a vojenské výhody. Později působil jako vrchní velitel ve Finsku, Litvě a jako generální guvernér Petrohradu.

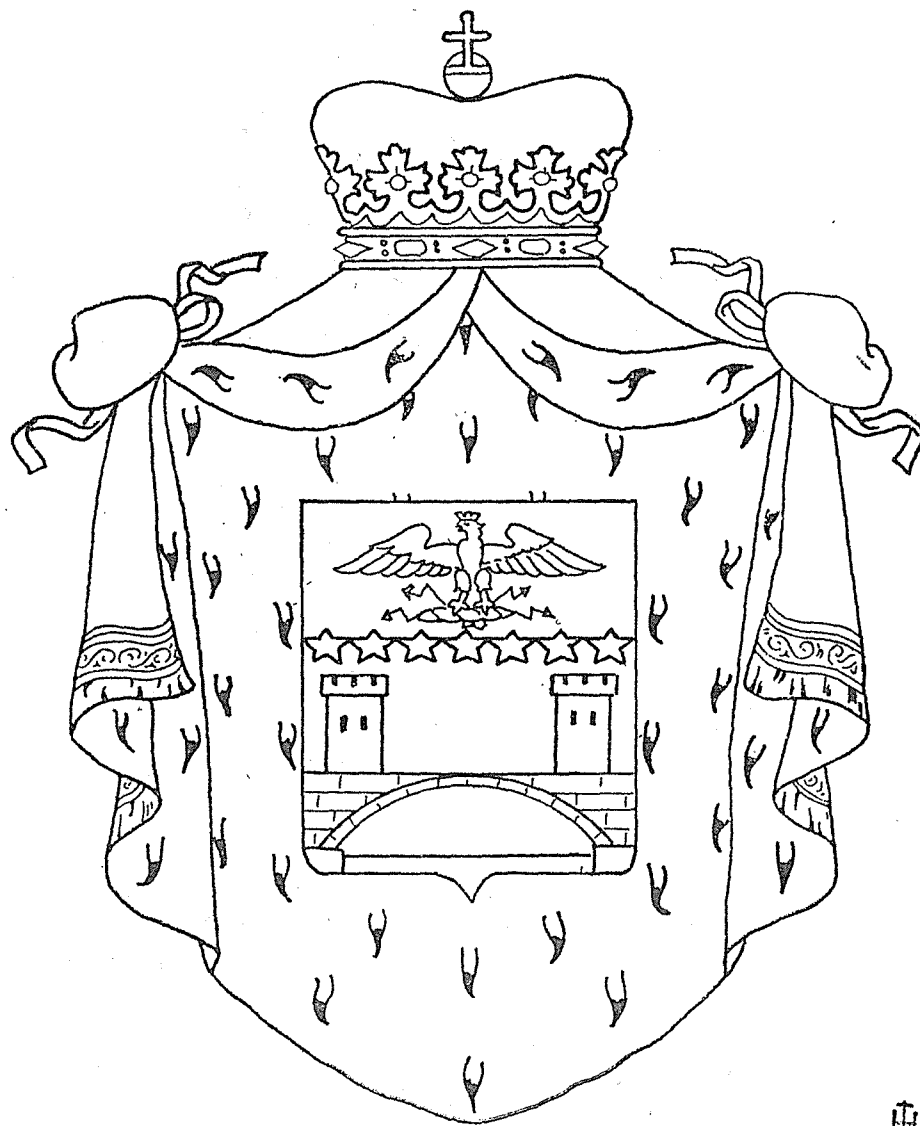
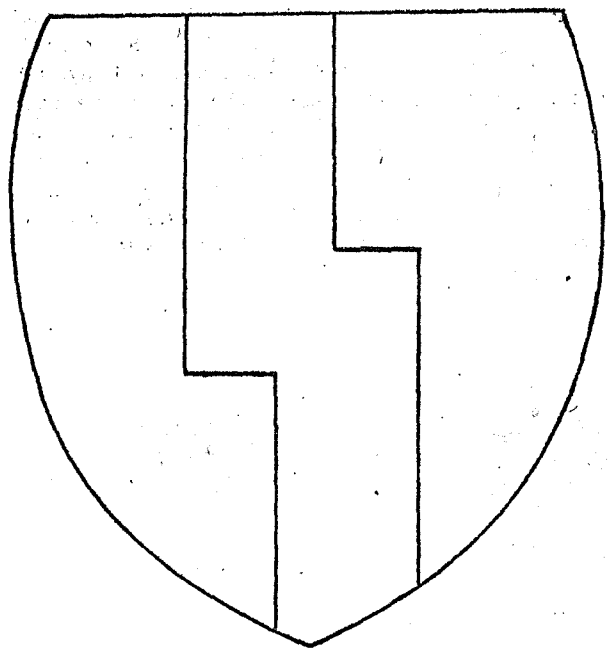
Roku 1805 se stal vrchním velitelem ruských vojsk, která měla poskytnout pomoc rakouské armádě v boji proti Napoleonovi. Generál Mack však ještě před příchodem Rusů byl poražen a Kutuzov musel ustupovat; přitom porazil dvakrát část francouzské armády. Jeho návrhy na plán bojových akcí nebyly přijaty a spojené armády rusko-rakouské byly v prosinci 1805 u Slavkova rozdrčeny. Car Alexander I. obvinil z porážky Kutuzova a odvolal ho z funkce. Roku 1811 byl Kutuzov hlavním velitelem moldavské armády, která dosáhla významných úspěchů v boji proti Turecku a byl povýšen do stavu knížecího. Roku 1812 po vpádu Francouzů do Ruska zastával Kutuzov nejprve místo velitele domobran v Petrohradě, pak na nátlak veřejnosti byl jmenován hlavním velitelem.

V bitvě u Borodina ve funkci polního maršálka dal strategický rozkaz k ústupu a svou taktikou donutil nakonec Francouze z Moskvy odtáhnout. V bitvě u Malojarslavce zastavil Kutuzov Napoleonova vojska a přinutil je změnit směr ústupu tak, aby se vracela přes zničenou krajinu. Rozhodující úder pak zasadil v bitvě na řece Berezině v listopadu 1812. Za svoje zásluhy obdržel titul knížete Smolenského a nejvyšší vojenské pocty.

Rodový znak: v modrém štítu černá orlice, která v pravém spáru svírá meč. Nad orlicí se vznáší zlatá hrabčí korunka. Přilba s překryvadly modrými a bílými má v klenotu 3 pštrosí pera.

Literatura:

V. S. Dračuk: *Rasskazyvajet geraldika*. Moskva 1977.

Jean Baptiste Bernadotte (1783—1844)

Francouzský maršál a pozdější král švédský. Syn právníka, sám též vystudoval práva, ale roku 1780 vstoupil do vojska a za revoluce rychle postupoval. Roku 1792 dosáhl hodnost plukovníka a později brigádního generála. R. 1797 byl poslán direktoriem do Itálie na pomoc Bonapartovi. Zde se osvědčil, ale jejich vztah zůstával trvale chladný. Byl vyslancem ve Vídni, potom ministrem války a roku 1800 se stal velitelem západní armády. Jeho poměr k Bonapartovi se nezlepšil, ani když si vzal za manželku Eugénii Claryovou, sestru manželky Josefa Bonaparta. Konsul mu nebyl nakloněn, přesto uznával jeho schopnosti a roku 1804 ho povýšil na maršálka a po bitvě u Slavkova na knížete z Ponte Corvo (5. 6. 1806).

Francouzská strana ve Švédsku připadla na myšlenku zvolit Bernadotta nástupcem bezdětného Karla XIII., neboť doufala, že si tím pojistí přízeň Napoleona. Roku 1810 nástupnictví schválily švédské stavy, Napoleon i Karel, který Bernadotta adoptoval pod jménem Karel Jan. Tento nástupce řídil potom zemi za nemocného krále, prosazoval svou vlastní politiku a nechtěl se podřizovat Napoleonovým plánům. Roku 1812 dokonce uzavřel s carem Alexandrem smlouvu proti Francii a zorganizoval alianci Prusko-Rusko-Švédsko a přispěl k vítězství v bitvě u Lipska. Do Francie vtáhl až po jejím obsazení a jsou domněnky, že měl v úmyslu se stát francouzským králem.

Roku 1818 se však stal králem švédským jako Jan Karel XIV. a věnoval se potom hlavně vnitřním záležitostem země. Je zakladatelem současné švédské panovnické dynastie.

Znak prince z Ponte Corvo: v modrém štítu stříbrný most se dvěma stříbrnými věžemi nad stříbrnou řekou. Hlava štítu je modrá se zlatou korunovanou orlicí svírající blesky a je od štítového pole oddělena pruhem sedmi zlatých hvězd. Znak je položen na červeném plášti, splývajícím z koruny souverenních princů.

Literatura:

J. B. Rietstap: *Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blazon*. Berlin 1934.

Petr Parlér (asi 1333 — kolem 1396)

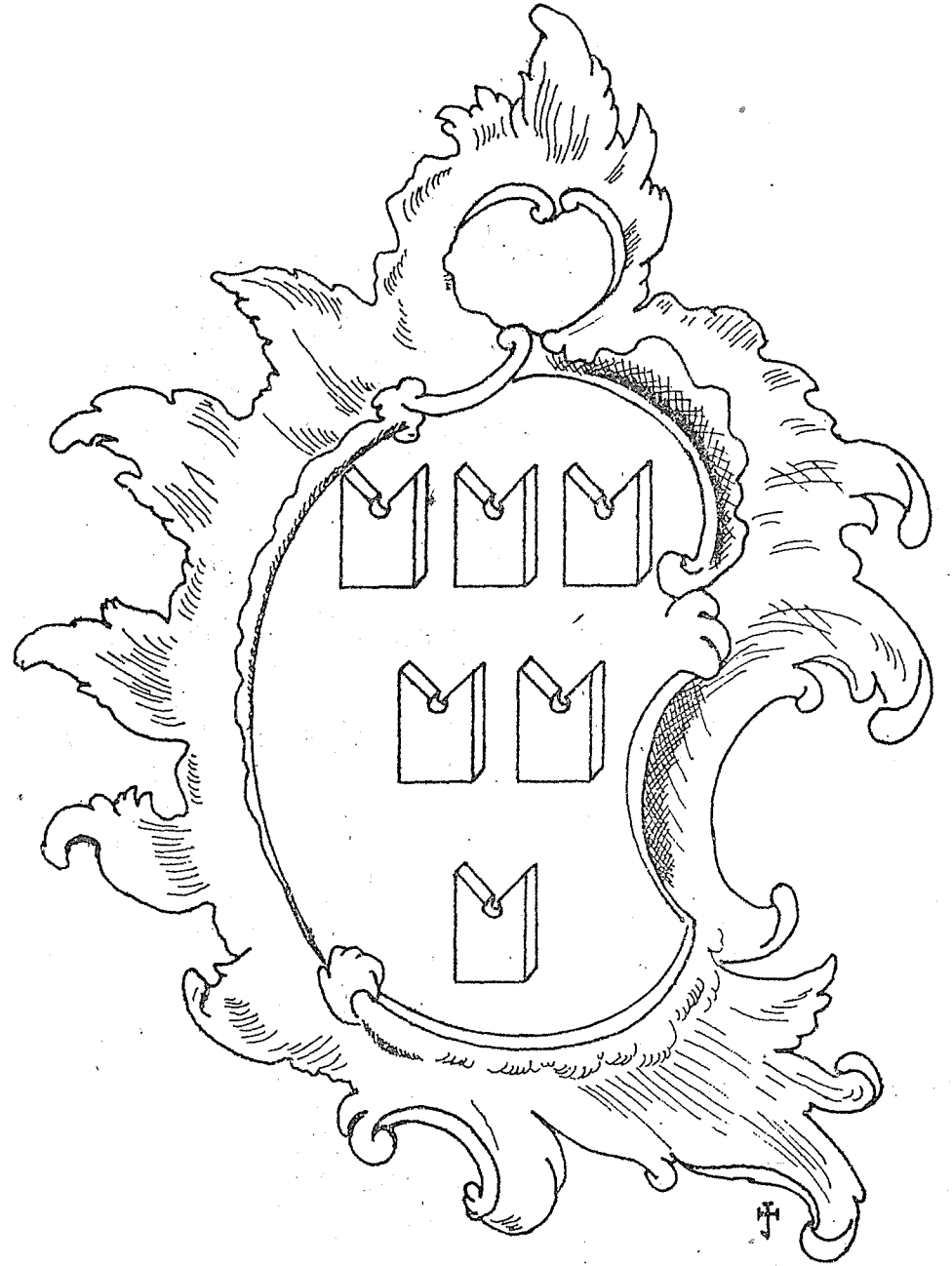
Slavný stavitel vrcholné gotiky. Pomáhal svému otci při stavbě chrámu v Gmündu, kde ho poznal císař Karel IV. a získal ho pro pokračování na stavbě chrámu sv. Víta v Praze, přerušené smrtí Matyáše z Arrasu. Roku 1356 se usadil Parlér v Praze.

Do roku 1386 dokončil kůr hlavního pražského kostela, začal stavět loď a velkou věž. Dostavěl též dnešní Karlův most, chrám Všech svatých na Pražském hradě, kostel augustiniánů lateránských na Novém Městě pražském a byl činný na stavbě chrámu v Kolíně. Byl též vynikající sochař, z jehož kamenické huti máme znamenitou řadu poprsí v triforiu chrámu sv. Víta a sochu sv. Václava ve svatováclavské kapli. Staviteli byli též jeho synové Václav a Jan i další jeho příbuzní.

Zobrazený kamenický znak rodiny je vytesán pod poprsím Petra Parléra v triforiu chrámu sv. Víta.

47

48

Francesco de Guardi (1712—1793)

Italský malíř, představitel závěrečné fáze velké epochy benátské malby. Pocházel ze staré umělecké rodiny, která obdržela roku 1643 šlechtický predikát.

Prvé výtvarné vzdělání získal v ateliéru svého bratra a svého švagra G. B. Tiepola. V prvním období maloval hlavně náboženské obrazy a nástěnné malby, později na něho zapůsobily veduty A. Canalleta. Na rozdíl od něho však byl typem temperamentního malíře s nevázanou virtuositou a živým rukopisným i barevným podáním. Stal se prvním malířem, kterému se podařilo umělecky náročně zachytit jedinečnou atmosféru benátského prostředí s uceleným dojmem, bez oddělení krajiny od figurální části. Vrcholu dosáhl svými fantastickými vedutami „Capricci“, obrazovými cykly „Benátské slavnosti“ a „21 ostrovních krajin“. Kolísavost jeho díla je mnohdy zapříčiněna spoluprací ateliéru a sourozenců.

Znak: ve stříbrném poli 6 ozubů cimbuří (3, 2, 1), zafixnutých ve tvaru vlaštovčího ocasu, červené barvy.

Literatura:

J. B. Rietstap: *Armorial général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blazon*. Berlin 1934.

Václav Hájek z Libočan (+ 1593)

Původně kněz v klášteře augustiniánů v Praze, od roku 1527 děkan na Karlštejně. Pro podezření ze zpronevěry církevních peněz a rozšiřování pomluv byl z úřadu roku 1533 sesazen. Odešel do Prahy, kde na žádost českých stavů začal zpracovávat „Kroniku českou“, již dokončil roku 1539.

O dvě léta později vyšlo tiskem 1000 exemplářů. Jako odměnu mu císař udělil staroboleslavské proboštví. Hájek se však znovu dostal do rozporu se zákonem, byl dán do klatby a posléze se musel pokorit. Poslední léta života ztrávil v klášteře.

Pozdější kritikové jeho Kronice vytýkali historické omyly, zkreslování skutečností i subjektivní výběr událostí. Je však nesporné, že měla velký význam v době temna pro záchranu českého jazyka. Další Hájkova díla: „Kniha o ohni v menším Městě“, „Snář M. Vavřince z Březové“ aj.

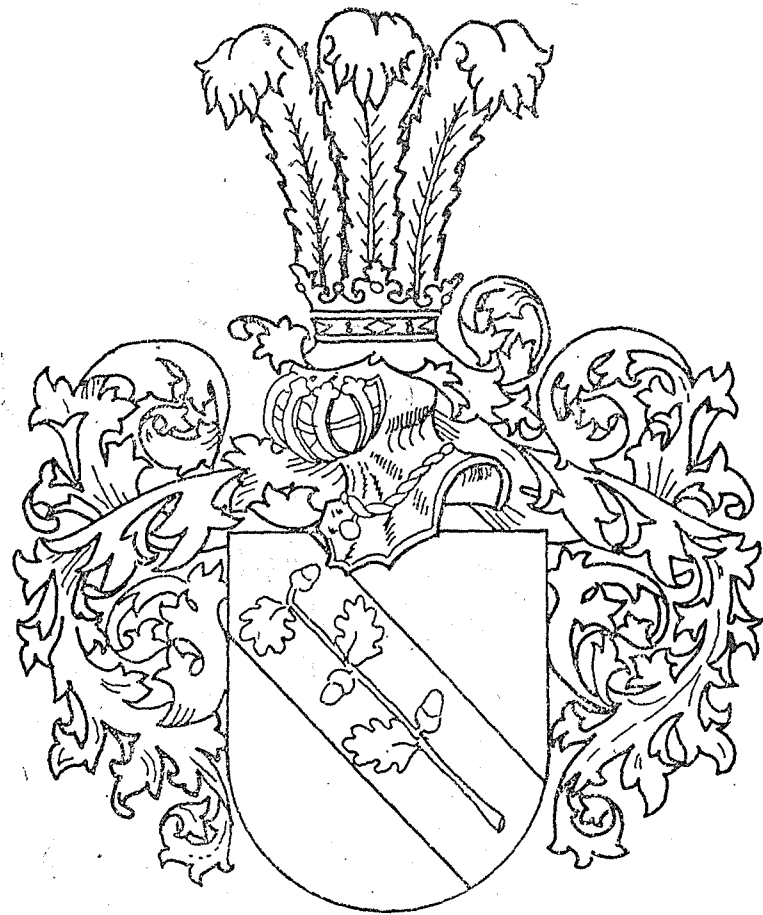
Vladycká rodina vedla ve zlatém štítu na zelené půdě stojícího černého havrana. V klenotu 5 stříbrných pštrosích per, překryvadla černo-zlatá. Tinkтуры znaku však v jednotlivých pramenech značně kolísají.

Literatura:

Kalendář historický národa českého. Praha 1941.

甲

乙

Justus von Liebig (1803—1873)

Německý chemik, zakladatel agrochemie, jehož jméno je spojeno s problematikou minerální výživy rostlin.

Studoval v Německu a později v Paříži u Gay — Lussaca. Působil jako universitní profesor a byl i prezidentem Bavorské akademie věd. Především však byl chemikem a sám pokusy s rostlinami nedělal, vycházel jen z jejich analýzy a ze všeobecných představ o kolo-běhu látek v přírodě. Třebaže všechny jeho závěry nebyly správné, daly podnět k novým pokusům a výzkumům. Při svém bádání objevil chloroform, aldehydy, izometrii a teorii radikálů.

Ve svém spise „Chemie aplikovaná na hospodářství a výživu“ rozbil humusovou teorii a za základ teorie o výživě rostlin postavil domněnku, že jen anorganická příroda dodává rostlinám výživu. Jeho závěry přispěly k velkému zvyšování půdních výnosů a k jeho nesmrtelným zásluhám patří objasnění záporného vlivu zemědělství na úrodnost půdy a způsob, jak jej odstranit.

Za zásluhy ho do stavu svobodných pánů povýšil 29. 12. 1845 velkovévoda Ludvík II. Hessenský a současně mu udělil znak: v červeném štítu kosmé stříbrné břevno, které je pokryto dubovou větví se 3 žaludy a 6 listy přirozených barev. Korunovaná přilba s přikryvadly zelenými a stříbrnými nese jako klenot pštrosí pera v barvě zelené, stříbrné a červené.

Literatura:

E. H. Kneschke: Die Wappen der deutschen freiherrlichen und adeligen Familien. Leipzig 1855.

Johann Bernhard Fischer z Erlachu (1656—1723)

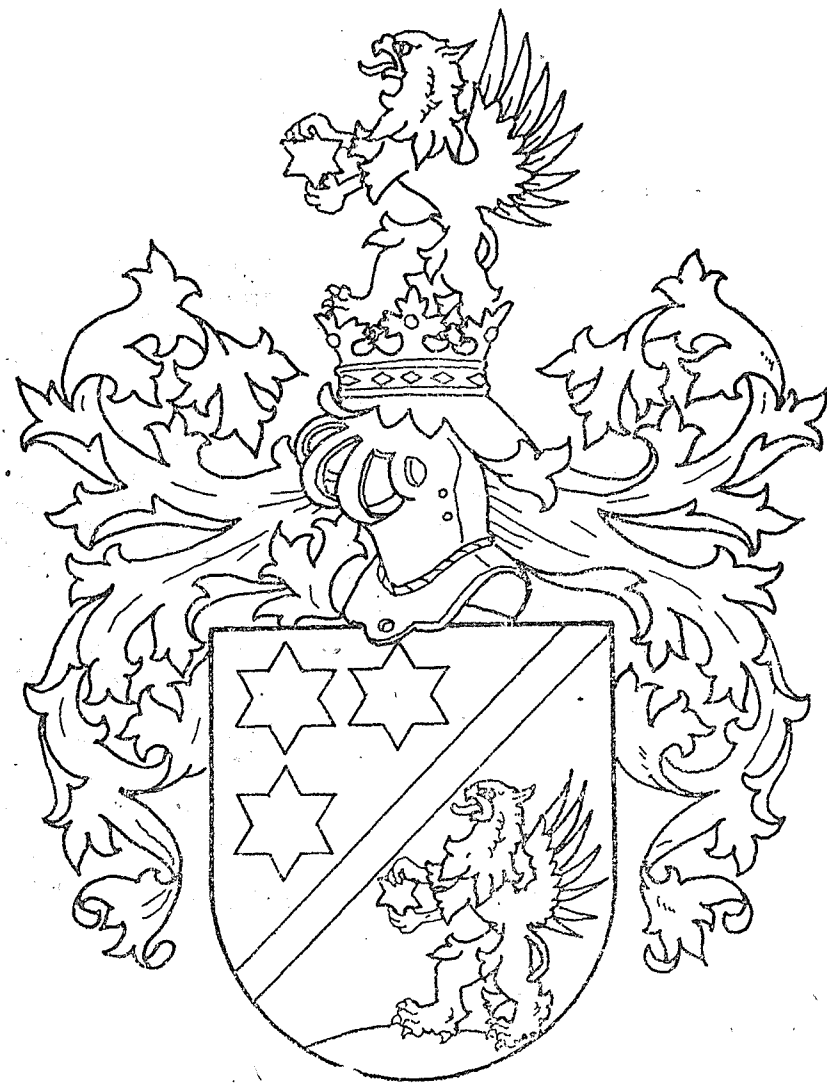
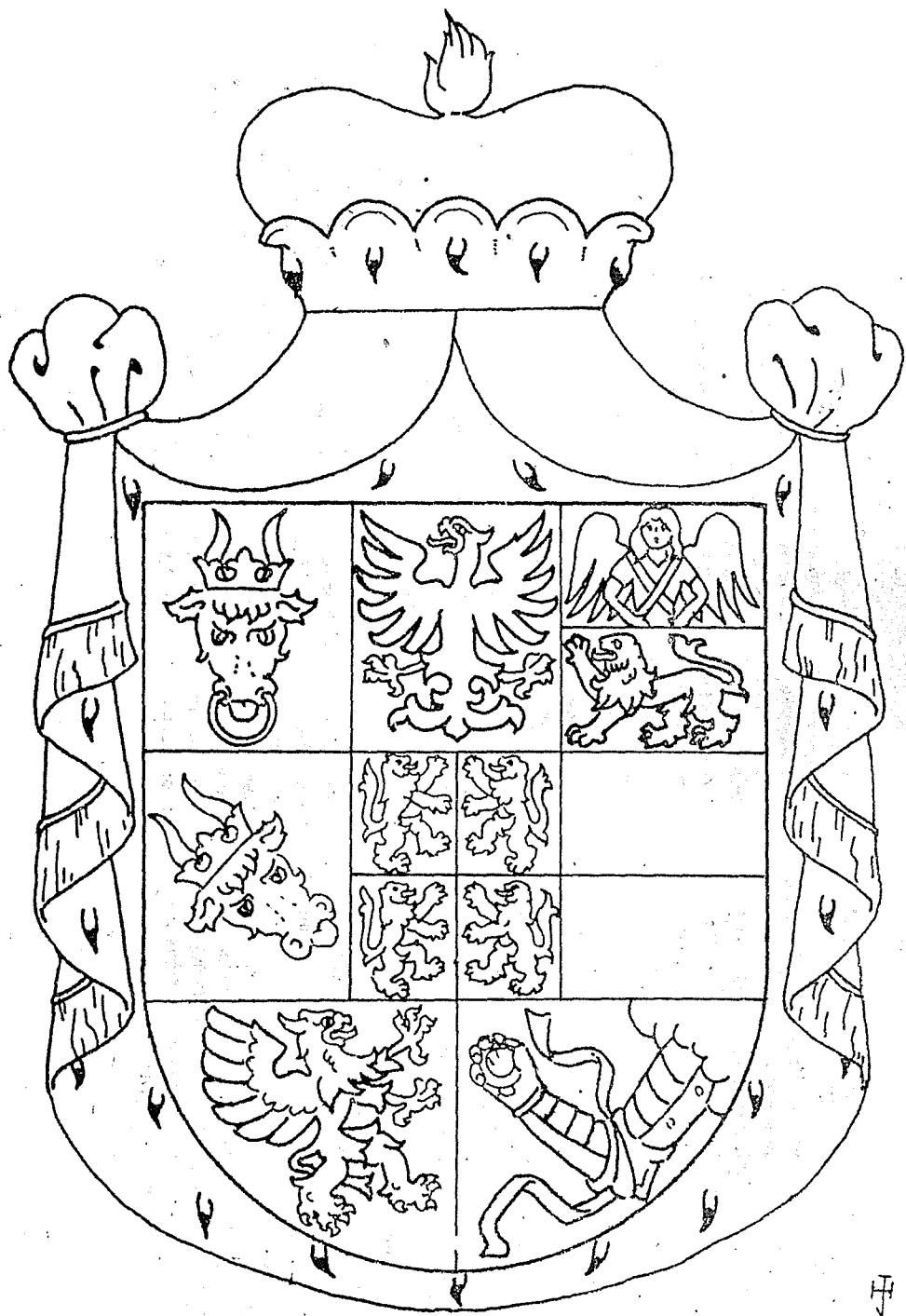
Vedoucí rakouský barokní architekt, zastánce stříd-mého slohu s mohutným řešením prostoru, dynamickými půdorysy a průčelími. Začal jako sochař a štukatér, znalosti architekta získal v Itálii. Roku 1685 se usadil ve Vídni, kde potom od roku 1704 působil jako dvorní architekt. Jeho první významné dílo byl zámek ve Vranově nad Dyjí s výrazným oválným sálem.

Italské vlivy uplatnil ve stavbách tří kostelů v Salzburgu. Nejvýznamnějším dílem je kostel sv. Karla Boromejského ve Vídni. Tato ojedinělá stavba neměla předchůdce ani následníky; předsíň připomíná římský Pantheon, dva postranní sloupky jsou inspirovány Trajanovým sloupem. Ze světských prací dále vynikají městské paláce ve Vídni: pro Eugena Savojského, Batthyány-Schönborn, Trautson a zejména Národní knihovna v císařském paláci, jež nejlépe dokumentuje pathos Fische-rova stylu. Celé jeho dílo značně ovlivnilo oblíbenost exotických a romantických forem architektury pozdního baroka.

Fischer byl povýšen do šlechtického stavu, ale znak známe až z diplomu, který byl vystaven jeho synovi v Luxemburgu 9. 5. 1735: Čtvrcený štít se středním modrým štítkem, v němž je korunovaná siréna se zrcadlem v pravici. 1. a 4. pole hlavního štítu je zlaté s kosmým černým břevnem. To je provázeno dvěma černými orlími křídly, z nichž každé nese dvě zlaté hvězdy. 2. a 3. pole je stříbrné s vlnícím se mořem, na něm delfín.

Literatura:

C. Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich. Wien 1856.

Josef Förster (1833—1907)

Český hudebník. Vystudoval varhaní školu, působil jako varhaník v různých kostelích, 1867 se stal profesorem na konservatoři, kde vyučoval zpěv a hudební teorii. Od roku 1887 byl kapelníkem u sv. Víta.

Proslul jako učitel, spisovatel, skladatel i jako výkonný umělec. Jako spisovatel vynikl zejména důkladnou „Naukou o harmonii“ a „Praktickým návodem ke hře na varhany“. Těžiště jeho skladatelské činnosti spočívá v církevní hudbě: Misa in honorem sancti Adalberti, Salve Regina, Ave Maria, Requiem. Vedle četných písní vytvořil též řadu klavírních komposicí i fantasie na národní písně a transkripce významných hudebních děl.

Rybský stav pro české země byl rodně udělen císařem Karlem VI. roku 1739 spolu se znakem: štít dělený úzkým šikmým stříbrným pruhem. V horní modré polovině tři zlaté hvězdy (2,1), v dolní červené polovině na zeleném trávniku stojící zlatý gryf se zlatou hvězdou ve spárech. Korunovaná přilba s přikryvadly modrozlatými a červeno-stříbrnými má v klenotu postoucho gryfa ze štítu.

Literatura:

E. H. Kneschke: Die Wappen der deutschen freiherrlichen und adeligen Familien. Leipzig 1855.

Albrecht Eusebius z Valdštejna (1583—1634)

Významný válečník a politik, příslušník staré české šlechty. Již v roce 1602 vstoupil do vojska, 1604 bojoval v Uhrách proti Turkům, byl povýšen na hejtmana a 1606 na plukovníka. Roku 1609 přestoupil ke katolictví a přijal službu u arciknížete Matyáše ve Vídni. Po vypuknutí českého povstání byl jmenován plukovníkem — nejvyšším velitelem pluku v Nizozemí, současně je však stále velitelem moravského stavovského vojska. Po zradě povstání a zcizení stavovské pokladny mu byl sice majetek na Moravě konfiskován, ale Bílá hora pro něho znamenala rozhodující úspěch. Roku 1621 se stal vojenským velitelem Prahy a gubernátorem království, takže měl možnost skupovat konfiskované statky a vyměňovat je tak, aby získal ucelené území.

Roku 1623 byl povýšen do knížecího stavu, jeho frýdlantské panství se stává knížectvím, později vévodstvím a on sám vévodou z Frýdlantu. 1625 získal císaři celé severní Německo a obdržel nejen titul admirála Baltického moře, ale současně i vévodství Meklenburské.

Roku 1630 ho císař na nátlak kurfiřtů zbavuje velení. Valdštejn navázal spojení se švédským králem Gustavem Adolfem a slíbil přidat se na švédskou stranu. Po porážce Tillyho však ztratil švédský král zájem, naopak císař znovu Valdštejna povolává do pole. Ten přijal, naplněn však nenávistí, hodlal svrhnout Ferdinanda a sám

se zmocnit trůnu. České emigrace, nemaje jiné možnosti, ho podporovala. Jako generalissimus císařské armády začal náhle Valdštejn kolísat. Chvilí vyjednával s koalicí, aby později proti ní obnovil válečné operace. Nakonec ztratil důvěru nejen spojenců, ale i císaře, který se rozhodl Valdštejna odstranit.

Prchajícího Valdštejna a jeho spojence zastihla ruka vrahů v Chebu. Vévodův zabavený majetek v té době se odhadoval na 13 miliónů zlatých.

Jedna z variant velkého knížecího znaku: štít je 2X dělen, horní dvě pole 2X, spodní 1X štípeno v 8 polí. 1. ve zlatém poli černá zubří hlava s červenou korunou, stříbrnými rohy a stříbrnou houžví (Meklenbursko), 2. v červeném poli stříbrná orlice (Frýdlant), 3. pole děleno, v horním červeném poli rostoucí anděl (Zahán), v dolní modré polovině zlatý krácející lev (Zvěřín), 4. ve zlatém poli černá zubří hlava s červenou korunou a stříbrnými rohy, pokosem ležící (Roztok), 5. čtvrceno zlatě a modře, v každém poli lev opačných barev (rodový znak), 6. děleno zlato-červeně, 7. v modrém poli zlatý gryf (Venden), 8. v červeném poli z oblak vynikající obrněná ruka ovázaná modrou stužkou, v dlani drží zlatý prsten s diamantem (Starhrad). Znak spočívá na knížecím plášti pod korunou.

Literatura:

H. Kadich — C. Blažek: Der mährische Adel. Nürnberg 1899.